

Вось Вам Белавежа 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

УЛАДЫСЛАЎ ЧАРЖЫНСКІ 8-9

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 20 (2609) Год LI

Беласток, 14 мая 2006 г.

Цана 2,00 зл. (VAT 0%)

Вясна ў Случанцы

Фота МІРЫ ЛУКШЫ

Іван і Надзея Тарасэвічы са Случанкі

— А колькі ж я тым солтысам быў! — усміхаецца Іван Тарасэвіч са Случанкі ў Гарадоцкай гміне. — Адно 36 гадоў. Такія маленькія справы. З 1959 года. Што то е!? А нямнога застаецца! Да чаго? Да ста гадоў!

Вёска малая. Вымірае. Наймалодшаму чалавеку 8 гадоў. З восем хатаў — па адным чалавеку жывуць. Усіх было 42 нумары. Па адным баку вуліцы канчаецца на 42, па другім — на 37. Калісь гаспадарылі. У Тарасэвіча на падворку два трактары. Гаспадарка невялікая, восем гектараў. Мусіць, пытаюся, добры гаспадар быў, калі на солтыса выбралі. А там, выбіралі абы-каго, ніхто не хацеў. Цяпер як солтыс едзе на сесію, то яму заплацяць 50 злотых. А калісь то нават за дарогу не хацелі вярнуць.

Дачку Тарасэвічы мелі адну, але ўнучкі прыезджаюць, памагаюць. Спярша паставілі хату дачцэ ў Гарадку, пасля купілі блёк у Беластоку (за той блёк давялося плаціць два разы), даччын сын застаўся жыць у Гарадку, а яна з унучкамі — у Беластоку. Гаспадарыць Іван Тарасэвіч са сваёй Надзеяй, хоць старэнькія, „на цэлу пару”. Чатыры каровы, цялят крыху, свіней. „Як на мой век, то можа і замнога. Троха там тапчуся, але здароўе «навальвае» троха”. Ну, як жывецца? Як старому чалавеку. Мусова; кульгаеш і ходзіш — паказвае на сваю палачку Надзея Тарасэвіч і глядзіць на мяне строгімі вачыма. Робяць Тарасэвічы сваю гаспадарку — хоць вырабіў муж пенсію не з КРУСу. Хоць і гаспадарка ўжо не іхняя — перапісалі па кавалку на дачку, на ўнучкаў — на ўсіх, каб справядліва было (дзве ўнучкі на студыях — адна на

адміністрацыі, другая на міжнародных адносінах). Памагаюць, калі могуць, але на гаспадарцы рабіць трэба не тады, калі час маеш. Ды і гаспадаранне цяпер не тое, што калісь. Цяпер можа толькі сенаванне троха даўжэй, і капанне бульбы троха. Жніво — гадзіну-дзве, і па жніве. Калісь то яшчэ трэба было і сярпчэкам, памятае спадарыня Надзея, і кожны каласок падняць. А хто цяпер узіраецца на зярнятка! Іван з войска вярнуўся ў 1952 г., то яшчэ сярпом жалі, ды ён сярпом не жаў, узяўся за больш сучасную касу! Да войска таксама ўжо спрабаваў касіць касою, ды маці крычала, што збожжа блытаецца, шмат каласоў марнуецца. Цяпер больш робіцца, гадуецца для сябе. Курку, каб якое яйка было (цікаўныя да чужых падворкаў куры-перабежчыцы ў Случанцы бы кожная ў іншай форме — памалываныя, каб гаспадыня распазнала!) — вясной набяруць купных куранятак. У час пагрозы птушным грышам мусілі трымаць птаства ў клуні, ды тое замкнёнае бунтавалася несціся. На зялёнае хочацца і курам.

У вёсцы сухавей, нясе пылам. Да Юр'я пасадзілі бульбу, цяпер барануюць, бо авёс-самасей узышоў. Гэты дзікі аўсюк парасце часам вышэй чалавека. На палях вутлае пшанжыта. На лугах хутка павысыхалі азырынкі і нячышчаныя даўно равы. Тарасэвіч хвалюецца: калісь то дбалі аб тыя равы, пільнавалі, каб селянін сыпаў угнаенні, а нават каралі, калі не ўжываў, а цяпер рабі што хочаш! Цяпер дык усё тое *неаплачальнае* — угнаенні дарагія, паліва. А ўсё гаспадарскае — таннае. А падаткі плаці, плаці страхоўку. Сол-

тыс цяпер вязе падаткі сялян у гміну, там іх уплачваюць у банк. Толькі таго „чыноўніцтва”. А калісь поўна было начлежнікаў у солтыса — нейкія чыны з „дыпламаткамі”, зборшчыкі падаткаў („паборцы”), адзін балаган у хаце быў. Да Станцыі Валілы — тры кіламетры. Бывала, па трох начлежнікаў у солтысавай хаце начавалі. І тэлефон адзін на ўсю вёску. Цяпер у кожнай хаце тэлефон ёсць, нават суседка суседцы звоніць, не хочацца прайсціся. Бывала, жонка солтыса доіць карову, а тут ад хаты крычаць: Чаго так доўга доіш, адчыняй тэлефон! А госць напіўся, хоча сабе „тарыфу” выклікаць, а маці плаці грошы! Бывала і такое: прыйдзе сусед і біцца хоча: кепска налічылі яму падатак. Сам пільнай сваіх спраў! „Наказы” кожны атрымліваў з гміны, як і цяпер. Пасля вайны было шмат яшчэ дадатковых аплат, фондавых. Вёска напалову была апусцела — у лістападзе 1944 года выехаў народ у Савецкі Саюз. Шмат пад Навагрудак. Людзі рабілі тыя кінутыя гаспадаркі па дзве, па тры нават. Нічога не было ўстабілізаваным, а тых „паборцаў” — „проста бяда”! Пасля ўсё ўнармавалася. І так селянін стараецца трымацца, не падавацца. А тут яшчэ і Еўрасаюза слухай, пільнай „малочных квот”; надоіш зашмат — пакараюць! Малако амаль задарам прымаюць. Толькі шасцёх цяпер у злёўню малако возіць...

Жыць старыя дык выжывуць. Не адно перажылі, не адны сістэмы, не адных з дыпламаткамі. Ды маладым трэба памагаць.

Міра ЛУКША

„Наш” шэф КДБ 2

Аляксандр ВЯРБІЦКІ

Нядаўна мне давялося вырчыць Уладзіміра Лапцэвіча і апісаць адзін з беларускіх сайтаў. Быў гэты сайт КДБ — Камітэта дзяржаўнай бяспекі Беларусі. Па сутнасці, аднак, гэты камітэт шчыраваў не за беларускую дзяржаву, а за маскоўскую; з 1919 да 1990 года кіравалі ім іншародцы, з адным выключэннем: амаль два гады кіраваў ведамствам беларус Піліп Мядзведзь — нарадзіўся ён у нас, у сённяшняй Нараўчанскай гміне, у Масеве.

Праўда ў „віне” 2

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Калісьці паводле загаду крамлёўскіх камуністаў у Малдове і Грузіі высякалі вінаграднікі. Час мінуў, такіх мажлівасцей распараджацца чужой зямлёй і ўсталёўваць расійскія парадкі няма. Але прыдумалі іншае — усчалі лямант: не піце, людцы, іхнага віна, а то не тое, што казляняткамі станеце, як у казцы, а зусім капыты адкінеце.

У Пачаеве 5

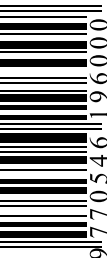
Ева СЦЕПАНЮК

Патрабуем некалькі хвілін, каб радыкальна памяняць імідж. Яшчэ ў дарозе мы захапляліся вопраткай паломнікаў і найбольш захапілі нас дзяўчаты з Малдавіі. У іх віднеў толькі кусочак твару: апошняе — ад галавы да ног — хавала чорная вопратка і абутак. Украінкі вылучаў чорны плашч з цяплячай шкуры і туюфелькі на гіганцкіх шпільках. Расіянкі, як адна, мусілі мець у адной руцэ ружовую або маёвую сумачку, у другой — фольгавы кулёк з надпісам...

Словы як птушкі 8-9

Раіна СТЭФАНЧУК

Праект „Літаратура без падзелаў” — паглыбляе літаратурных і культурных сувязей Беларускай і Гродзеншчыны, у рамках якога ўзнікла анталогія, быў фінансаваны са сродкаў Еўрасаюза і пад патранатам Еўрарэгіёна Нёман. Цікава, бо вельмі дзівосны запіс на канцы публікацыі: „Выключную адказнасць за змест згаданага дакумента нясе Падляшская ксёнджыца імя Лукаша Гурніцкага ў Беластоку. У ніякім выпадку нельга яе ўспрымаць як афіцыйную пазіцыю ЕС”. Як гэты апошні сказ разумець, цяжка растлумачыць.

97705461196000

Уся ісціна ў „віне”

Старажытныя цвердзілі „In vino veritas” (ісціна ў віне). Расія звінаваціла Грузію і Малдову ў тым, што

ў віне іх вытворчасці нібыта выяўлены атрутныя рэчывы. Выдавочны палітычны падтэкст гэтага бруднага чорнага піяру. І ў гэтым разе, праўда, зусім у іншым, дакладней у іншай „віне”. Масква, нягледзячы на тое, што пасля развалу СССР мінуў ладны адрэзак часу, ніяк не можа дараваць сваім былым калоніям іхнага суверэнітэту. Пра гаворы шантаж Украіны і Беларусі ўжо напісана нямаля. За Малдову і Грузію ўзяліся з адваротнага боку. Усім ведама, што гэтыя паўднёвыя краіны экспартуюць пераважна віно. Іншыя важныя крыніцы прыбытку Масква ім адрэзала даўно. Яшчэ пры кананні СССР расійскія войскі разам з Прыднястроўем захапілі малдойскую прамысловасць. А перманентна арганізуючы сепаратысцкі рух у Грузіі, Крэмль пазбавіў апошнюю чарнаморскіх прыбытковых курортаў.

Калісьці паводле загаду крамлёўскіх камуністаў у Малдове і Грузіі высякалі вінаграднікі. Час мінуў, такіх мажлівасцей распараджацца чужой зямлёй і ўсталёўваць расійскія парадкі няма. Але прыдумалі іншае — усалі лямант: не піце, людцы, іхнага віна, а то не тое, што казляняткамі станеце, як у казцы, а зусім каптыты адкінеце. Эстафету „выяўлення атруты” падхапілі „шасцёркі” з Мінска, якія сваім парадкам пачалі дбаць пра здароўе грамадзян і браць пробы віна. Лепш бы вымяралі ў айчыннай прадукцыі ровень радыяцыі, які яны ўжо дзесяць год свядома заніжаюць. Што ж датычыць грузінскіх і малдаўскіх вінаў, каньякоў, то іх якасць найлепш пацвярджаецца попыткам у беларускіх крамах.

А расійцы навучыліся б варыць піва. Бо тэхналогіі з Захаду бяруць, але навошта яны ім, калі робяць па-свойму — ліюць у піва спірт. Відца, для таго, каб мазгі людзям адбівала. Пуцінскі электарат нармальнага віна ўсядно не п’е, а інтэлігенцыю ўжо зноў надышла пара „вычысціць”. Вось такія метады. Як па мне, дык немажліва спажываць якраз расійскую прадукцыю, якая пераважна кепскай якасці. Ды і патыхае ад яе слязамі і кроўю нявінных ахвяр, тысячы якіх штогод забіваюць расійскія аку-

панты на Каўказе, гінуць на тэрыторыі самой Расіі ад голаду, холаду і крымінальнага ўражання.

І прытым гэтую пачварную дзяржаву прынялі ў Вялікую васьмёрку, а зараз нават даверылі Пецяўбург у яе саміт. І нічога, што Пуцін прымае ў сваёй рэзідэнцыі кіраўніка беларускага філіяла сваёй дыктатуры і цынічна плюе ў твар усёй астатняй сямёрцы. Ніхто з усіх магутных дзяржаў (не лічачы адзінкавых галасоў амерыканскіх сенатараў) не зважае на рэнэсанс у Расіі лініі-сталінскай ідэалогіі і фармаванне старога-новага таталітарызму. Расія ж будзе сваю прапаганду ад адваротнага, хітра ілюструючы яе то карцінкамі з Іраку, то са звар’яцелай сацыялістычнай Францыі.

У сусветнай палітыцы ўжо даўно няма нічога новага. Многія краіны перажывалі дыктатуру, на якую цывілізаваны свет альбо зусім не зважаў, альбо рэагаваў тады, калі небяспека пагражала ўжо ў вельмі значным маштабе (значыць, рэагаваў запознена!). Прыкладам, з 1976 па 1983 жудасны тэрор панаваў у Аргенціне. Сотні людзей, уся віна якіх палягала ў іншадумстве, жыццём скідвалі з самалётаў у акіян, расстрэльвалі без суда ў засценках. А цывілізаваны свет паводзіў у „срэбнай” краіне ў 1978 г. першыя крокі свету па футболе і вітаў гаспадароў-чэмпіёнаў (добра памятаю сваё шчырае здзіўленне захваленне ля тэлеэкрана). І толькі, калі аргенцінская хунта ў 1982 годзе памкнулася ўсталёўваць „новы парадок” на Фалклендскіх астравах, прэм’ер-міністарка Вялікабрытаніі Маргарэт Татчэр імклівай вайной паставіла ўсё на месцы. Дзякуючы найперш „жалезнай лэдзі” былі спынены свінцовы дождж у „срэбнай” краіне — аргенцінскі народ схамануўся і дыктатура хутка рассыпалася. Цяпер Аргенціна (канешне, беручы пад увагу гістарычна-мэнтальны асаблівасці кантынента) адна з сама прадказальных і дэмакратычных краін Паўднёвай Амерыкі.

А 26 траўня, у 15-ыя ўгодкі аднаўлення дзяржаўнай незалежнасці Грузіі, варта перакуліць па келіху. Памятаеце, як у Пімені Панчанкі: „А цяпер гудзе ў далёкіх далях на ўсіх шліхах вайна, вайна... Я купіў бутэльку „Цынандалі” — добрага грузінскага віна...”

Уладзімір Хільмановіч

Паводле патрэбнасцей

Сёлета мінае дзевяностая гадоў ад абнарадавання Альбертам Эйнштэйнам агульнай тэорыі адноснасці. І сёлета быў апублікаваны забыты апокрыф „Евангелле ад Іуды”, які раскрывае нам іншы пункт гледжання на славуэтае евангелічнае прадажніцтва. У апокрыфе Ісус вызначае лёс Іуды: „Але ты перавысіш іх усіх, бо ахвяруеш цела, якое хавае Мяне. (...) Зорка, што асвятляе дарогу, гэта твая зорка”.

У каментары наконт гэтай навінкі ігумен Грыгорый на старонках партала *credo.ru* заўважае, што ў гэтых звычайных асэнсаванні дамінуе апраўданне здрадніцтва.

Тэма прадажніцтва Іуды разглядалася ўжо і ў мастацкай, нерэлігійнай літаратуры. Хорхе Луіс Борхес прыводзіў м.інш. такія меркаванні, што Іуда, дзеля духовага — не толькі цялеснага — аскетызму адракаецца ад гонару, дабрныі, спакою, царства нябеснага, так як іншыя менш гераічна адракаюцца ад звычайнай насалоды. Ён выбраў грэх, не праясненны ніводнай дабрадзеясцю: злоўжыванне даверам і данос, ён лічыў сябе нягодным быць добрым. Ён меркаваў, што шчасце, як і дабро, з’яўляюцца боскімі атрыбутамі і людзям нельга прысвойваць іх сабе. Пад пяро шведскага багаслова Нільса Рунеберга Борхес кладзе і такое меркаванне, што Бог стаў чалавекам поўнацю, аж да яго подласці і дзеля збаўлення нас выбраў сабе найбольш нікчэмны лёс, Ён стаў Іудаю.

Ігумен Грыгорый заўважае далей, што праблема прадажніцтва заўсёды актуальная чалавечаму роду, а ў некаторыя эпохі — асабліва. Такою эпохай была другая сусветная вайна, калі лёсы шматлікіх народаў залежалі ад тых, каго залічалі ў разрад „Іудай”; прыкладам тадышні нарвежскі прэзідэнт Квіслінг. Тадышні вопыт, як высветлілася пасля некалькіх дзесяцігоддзяў, раскрывае псіхаталагічны механізм прадажніцтва, які спрацоўвае не ў выніку карыслівага разліку, але з неадоўнай патрэбы душы. У асобнасці, прадажніцтва з’яўляецца здаўна вядомым спосабам псіхічнай абароны ад дэпрэсіі: калі табе дрэнна, зрабі яшчэ горш другому і тады табе палепшае. Людзі, якіх кранае псіхічная прыгнечанасць, падчэпляюць сваю нездаровую агрэсію іншым; усе навокал ста-

новяцца ім ворагамі, у іх унутраным свеце становіцца немагчымай шчырая дружба — магчымыя толькі „палітычныя блокі” з аднымі „ворагамі” супраць іншых „ворагаў”.

Ігумен Грыгорый згадвае пра другую сусветную вайну, не заглядае ў яе заранне. Нядаўна мне давялося вылучыць Уладзіміра Лапцэвіча і апісаць адзін з беларускіх сайтаў. Быў гэта сайт КДБ — Камітэта дзяржаўнай бяспекі Беларусі. Па сутнасці, аднак, гэты камітэт шчыраваў не за беларускую дзяржаву, а за маскоўскую; з 1919 да 1990 года кіравалі ім іншародцы, з адным выключэннем: амаль два гады кіраваў ведамствам беларус Піліп Мядзведзь. Мяне крануў нейкі голас душы заглянуць у кнігу Эдуарда Карніловіча „Імёны з забыцця”, у якой прыгадваюцца „беларускія людзі нялёгкага і трагічнага лёсу”, у тым ліку і згаданы Мядзведзь. А нарадзіўся ён у нас, у сённяшняй Нараўчанскай гміне, у Масеве. Карніловіч, „з неадоўнай патрэбы душы” піша пра Мядзведзя: „У пачатку 1924 года ён зноў у Мінску — у паўнаважны прадстаўнік ГПУ па Беларусі, старшыня ГПУ рэспублікі”; варта заўважыць, што ён найперш прадстаўнік. І далей: „Мядзведзь таленавіта раскрываў шпіёнскія арганізацыі і контррэвалюцыйныя заговоры і тым самым абараняў заваёвы рэвалюцыі ад нашых заклітых ворагаў. Пад яго ўмелым кіраўніцтвам ГПУ ўдалося вырваць з каранёў шпіёнскія, бандыцкія і контррэвалюцыйныя арганізацыі ў Савецкай Беларусі”. І яшчэ далей: „25 снежня [1937 г.] ён быў расстраляны” — як „вораг народа”. Загаловак апавядання: „Прыкрытая трагедыя чэкіста”...

У постсавецкіх славян апошнім часам вяртаецца цяга да асаджанай крэпасці, да сталінскага часу, да прыдбання ворагаў, да нянавісці. У найбліжэйшым ад Масева горадзе, Свіслачы, пастаўлены помнік Сталіну.

Прайшоў год ад грандыёзнага маскоўскага юбілею шасцідзесяцігоддзя заканчэння другой сусветнай вайны, з якога быў выдвараны той прадаўжальнік і Квіслінг, і Мядзведзь, які амаль усіх навокал лічыць ворагамі. Але нядаўна прэзідэнт Пуцін вінішаваў яго з перамогай. „Евангелле ад Іуды” з’явілася ў зручны час.

Аляксандр Вярыцкі

Вачыма еўрапейца

Мова нянавісці

Не прыкметна прамільнула сустрэча сеймавай Камісіі нацыянальных меншасцей, прысвечаная шырока ўспрыманай праблеме распаўсюджвання прадукцыі ў адносінах да нацыянальных і этнічных

меншасцей. Невялікае таксама зацікаўленне гэтай праблемай заўважалася і сярод саміх дэпутатаў-членаў Камісіі. Ледзь двое з іх: Губерт Цоста з Самаабароны і Тамаш Грабоўскі з СЛД распыталі пра дэталі.

— З інфармацыі, якімі распараджаецца МУСІА вынікае, што найчасцей адмоўныя стэрэатыпы распаўсюджваюцца ў медыях датычыць ромскай і яўрэйскай меншасцей, —

сказала Данута Главацка-Мазур, віцэ-дырэктар ведамства веравызнання і нацыянальных і этнічных меншасцей Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі.

На яе думку, адным са спосабаў перамагання стыгматызацыі меншасцей з’яўляюцца дзеянні юрыдычнага характару, але таксама і дзеянні, якія канцэнтруюцца на „павышанні ўзроўня свядомасці грамадства ды папулярнасці сапраўднага вобразу нацыянальных і этнічных меншасцей, г.зв. добрых практыкі”.

Данута Главацка-Мазур прыгадала, што закон ад студзеня мінулага года аб нацыянальных і этнічных меншасцях і рэгіянальнай мове забавязваў публічна ўладу да аховы асоб, якія з’яўляюцца аб’ектам дыскрымінацыі, варожасці ці насілля ды да ўзмацнення міжкультурнага дыялогу. На жаль — незалежна ад шматлікіх дыскусій — дасюль невядома, у чым на практыцы меў бы заключацца той дыялог, а мяркуючы па актыўнасці дэпутатаў-членаў Камісіі на гэтым пасяджэнні, цяжка разлічваць на тое, каб у гэтым тэрміне паўнамоцтваў Сейма яго ма-

дэратарамі маглі быць парламентары назначаны для мешаснай (нацыянальнай) праблематыкі. Адною з формаў, якую можам упісаць у тое ўзмацненне шматкультурнага дыялогу можа быць якраз — успомнены спадыняй віцэ-дырэктаркай — *Zesford* Дулітэль, які дзейнічае пры Навукова-академічнай кам’ютанэтай сетцы. Займаецца ён устараняннем з Інтэрнэту зместу забароненага закона, які датычыць таксама шырокаўспрыманых ксенафобіі і расізму. З інфармацыі, якімі распараджаецца МУСІА год таму, атрыманы ад Дзяржаўнага калектыву, на працягу пяці месяцаў да гэтага факту было знойдзена 106 выпадкаў антысемеіцкіх публікацый у Інтэрнэце. 14 старонак перасталі існаваць.

— Мова нянавісці мае такі характар, што вельмі цяжка адназначна паказаць, што гаворка аб шавіністычных выказваннях, — у сваю чаргу заявіў дарадчык сеймавай Камісіі Лех Ніякоўскі.

І дадаў:

— Дзеянні павінны быць накіраваны на тое, каб пераканаць пракурораў і суддзяў, што гэ-

та з’явы вельмі грамадска шкодныя. Па-другое, важная таксама тут шырока публічная адукацыя, значыць, пераконванне, што такія выказванні не з’яўляюцца чымсьці малаважным, але ў публічнай дэбаце павінны быць спіхваны на абочыну. З-за спецыфічнага характару мовы нянавісці пракурору вельмі цяжка паказаць, што тое выказванне адназначна палепнічае на нейкую групу.

Пры праблемах звязаных з мовай нянавісці і супрацьдзейні стыгматызацыі ды прадукцыям у адносінах да нацыянальных і этнічных меншасцей — не толькі ў польскіх умовах — варта заўважыць аб галоўных прычынах, якія вырашаюць аб міжчалавечых стасунках. Адзін з іх быў заключаны ўжо ў 1948 г. у Агульнай дэкларацыі правоў чалавека, прынятай у Парыжы Галоўнай асамблеяй ААН: „Усе людзі нараджаюцца свабоднымі і роўнымі ў адносінах да сваёй годнасці і сваіх правоў. Яны адораны розумам і сумленнем і павінны адносіцца да іншых у духу братэрства”.

Мацей Халадоўскі

Белавежа пражыла турыстаў

Жыхары Белавежы і навакольных вёсак, якія жывуць з турызму і агратурызму, радаваліся, што ў апошнія красавіцкія і першыя майскія дні наведала Белавежскую пушчу многа гасцей з розных гарадоў Польшчы. Паток турыстаў не ўзрадаваў старэйшых жыхароў славутой мясцовасці, якія раней звывліся са спакоем і цішынёй. Аднак і гэтыя людзі пагадзіліся з новымі ўмовамі жыцця і адкрыта не наракаюць на складанасці, што ўзнікаюць разам з прыездам вялікай колькасці людзей.

У Белавежу прыехаў я ў пачатку вольнага ад працы перыяду, які прадоўжылі дзяржаўныя майскія святы. Хаця турысты з больш аддаленых ад Белавежскай пушчы гарадоў не паспелі яшчэ даехаць на белавежскую паляну, убачыў я ў цэнтры мясцовасці многа машын.

— Калі ў майскія вольныя ад працы дні з'едуцца турысты з розных куткоў Польшчы, цэнтральныя вуліцы Белавежы застаўленыя машынамі. Можна тады іх нават больш, чым у час Купальскага святкавання, — кажа Анна Скепка з Белавежы.

У гэтым годзе добрае надвор'е спрыяла турыстычнаму наезду на Белавежу. Калі ў Польшчы ішоў дождж і было холадна, па тэлебачанні інфармавалі, што ва ўсходняй частцы краіны будзе сонечна. Магчыма, што частка турыстаў, якія звывліся ў маі адпачываць на поўдні або поўначы Польшчы, на гэты раз рашылася наведаць Белавежу, дзе моцны ўсходні вецер спыняў надыход хмар з захаду. Заказы ў белавежскіх гатэлях і многіх прыватных кватэрах былі зроблены загадзя. Тыя, што рашыліся на месцы знайсці начлег, мусілі шукаць кватэр, якія прапануюць начлежныя паслугі. У час такога наезду турыстаў нават людзі, якія не рэгістравалі сваёй дзейнасці, рашаюцца прыняць на начлег прыезджых.

У цэнтры Белавежы я сустракаю нашага карэспандэнта Пятра Байко, які чакае транспарту ў Гайнаўку, куды адпраўляецца за пакупкамі.

— У час майскіх выхадных дзён я стараюся не хадзіць па лесе. Тады прыбывае ў пушчу многа турыстаў. Пытаюцца яны пра розныя шляхі, якіх я не ведаю, бо хаджу сваімі дарогамі, — паспявае сказаць спадар Байко і садзіцца ў машыну, што за ім пад'ехала. Пенсіянерка, якую я пасля сустрэну, заявіць, што пастаянна ездзіць за пакупкамі ў Гайнаўку, бо ў турыстычнай Белавежы цэны ў магазінах вышэйшыя ад гайнаўскіх.

Новыя гатэлі

і прыватныя кватэры

Побач гатэляў бачу многа машын. Стаяць яны таксама каля агратурыстычных кватэраў.

— За апошнія гады Белавежа моцна памянлася. Былі пабудаваны новыя гатэлі і зараз таксама ствараюцца новыя начлежныя месцы. Разбудоўваецца гатэльная частка заезда „Сапліцова”, а побач чыгуначнага прыпынку будуюцца чарговы прыватны пенсіянат (на жаль нішчэе будынак чыгуначнага вакзала і застаецца нявыкарыстанай вялікая плошча побач яго — А.М.). У новазбудаваных гатэлях знайшлі месца працы жыхары Белавежы, але нашы людзі не займаюць кіраўнічых пастоў. Працуюць яны тэхнічнымі работнікамі, прыбіральшчыцамі або займаюцца ў кухні. Хіба самая высокая пасада для нашых людзей, гэта работа ў якасці адміністратара (ў рэцэпцыі). Кіруючая кадра ў гатэлях і многа работнікаў прыязджаюць з мясцовасцей распаложаных па-за Белавежскай пушчай, — гаворыць Анна Скепка.

Побач чыгуначнага вакзала будуюцца новы пансіянат

Багатыя госці затрымліваюцца ў гатэлі „Зуброўка”

Ужо раней інфармавалі мяне, што звычайныя работнікі ў гатэлях зарабляюць мала грошай.

— Бывае, што работнікі, якія прымаюцца на кароткатэрміновы час, пасля застаюцца без работы. На іх месца прымаюцца іншыя маладыя работнікі, — заяўляе спадарыня Надзея, якой суседка працуе ва ўстанове, што прапануе турыстычныя паслугі.

Больш надзейная работа ў сваім прадпрыемстве, якое запрапануе начлежныя месцы, харчаванне або экскурсаводныя паслугі. Зразумелі гэта жыхары Белавежы і таму за апошнія гады адчынілі яны многа турыстычных і агратурыстычных кватэраў і прапануюць харчаванне з улікам мясцовай кухні. На цэнтральных вуліцах Белавежы бачу многа адноўленых дамоў, а побач іх знаходзяцца шмалды з прапановамі турыстычных паслуг.

Зараз у цэнтры Белавежы многа жыхароў прапануе начлежныя месцы

апошнія гады адчынілі яны многа турыстычных і агратурыстычных кватэраў і прапануюць харчаванне з улікам мясцовай кухні. На цэнтральных вуліцах Белавежы бачу многа адноўленых дамоў, а побач іх знаходзяцца шмалды з прапановамі турыстычных паслуг.

Робяць еўрарамонт

— У белавежскіх гатэлях ладзяць канферэнцыі і розныя семінары прадпрыемствы з Польшчы і таму карыстаюцца іх паслугамі круглы год. Інакш справа маецца ў агратурыстычных кватэрах, якія найчасцей наведваюць госці ў час турыстычнага сезона (у галоўным летам). За гэты перыяд уласнікі прыватных кватэр мусяць зарабіць сродкі на ўтрыманне сем'яў на цэлы год, — кажа Анна Скепка. — Прыватныя кватэры прыцягваюць да сябе нізкай цаной за начлег, а свой прыбытак павышаюць прапануючы харчаванне. Прыкладна, начлег у агратурыстычнай кватэры каштуе 35-50 зл. ад асобы. У гатэлях, якія прапануюць паслугі ацэнены на чатыры зорачкі, ёсць пакоі, дзе начлег адной асобы каштуе пад 300 злотых, а за апартамент трэба заплаціць 750 злотых.

Мае разважанні наконт перамен у турыстычнай мясцовасці пацвярджаюць субяседнікі.

— Зараз многа жыхароў Белавежы стала рабіць еўрарамонт і ў іх дамах паявіліся залатыя клямкі. Многія нашы людзі разбагацелі, зарабляючы на турыстах. Зараз крыюць яны свае дамы новай бляхай і робяць новыя агароджы. Нашы прыхаджане мяняюць помнікі на мясцовых могілках на гранітныя, а суседзі бяруць з іх прыклад. Апрача ўласнікаў дамоў зарабляюць на госцях фурманы, якія возяць іх па лесе, — гаворыць Ніна Валкавыцкая, якая жыве ў самым цэнтры Белавежы і з акна мае магчымасць назіраць за турыстамі.

Жыхары Белавежы, якія мала зарабляюць у прыватных прадпрыемствах або жывуць з пенсій, так як мая субяседніца, не ў змозе дараўняць да багацейшых.

— Я не іду за модай. Лічу, што на магілье лепш паставіць свечку, чым тыя лямпачкі, якія сталі моднымі апошнім часам. Для памерлых самая важная малітва, — заяўляе Ніна Валкавыцкая, якая з'яўляецца прыхільнікам захавання даўніх традыцый і арганізавання ў Белавежы беларускіх мерапрыемстваў.

— Калі гмінныя ўлады ў мінулым годзе хацелі прадаць плошчу, на якой ладзіцца „Купалле”, пад будову гатэля, людзі з Белавежы наладзілі шэсце ў яе абарону. Петыцыю з просьбай захавання плошчы ўручылі войту нашай гміны, — кажа Ніна Валкавыцкая.

Намнога раней гмінныя ўлады прапанавалі продаж будаўнічых дзялянак і купіла іх многа прыезджых людзей. Зараз застаецца шукаць зямлю ў Белавежы ў прыватных уласнікаў.

— У сярэднім гектар зямлі ў нашай мясцовасці каштуе каля 70 тысяч злотых, але дзялянка прадаецца невялікія і таму іх цана намогана ніжэйшая. Аднак здараюцца выпадкі, што зямлю ў Белавежы хочучь купіць багатыя людзі і плацяць за яе многа, — тлумачыць Анна Скепка.

Людзі, з якімі я размаўляю, звяртаюць увагу на беспрацоўе ў Белавежы. Найцяжэй знайсці працу ў турыстычнай мясцовасці людзям з вышэйшай адукацыяй і яны найчасцей выязджаюць за работай у аддаленыя польскія гарады.

— Зараз многа моладзі выязджае з Белавежы ў пошуках працы. Частка маладых людзей знайшла работу ў новых гатэлях і мясцовай школе, але ёсць хлопцы і дзяўчаты, што застаюцца без працы, — інфармуе Ніна Валкавыцкая. — Айцец Яраслаў, што быў вікарным святшчэннікам нашага праваслаўнага прыхода, умеў прыцягнуць моладзь да царкоўнага жыцця. Наладзіў ён нават валебольную каманду, у якой іграў разам з хлопцамі. На жаль, перасяліўся ён у Бельск-Падляшскі, а з маладымі людзьмі трэба займацца, каб не сыходзілі на дрэнную дарогу.

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Паабяцалі

Вёску Бялкі, што ў Нарваўскай гміне, абслугоўвае аб'язная крама Падальшынскіх з Гайнаўкі, уласнікаў пякарні, што знаходзіцца па вуліцы Белавежскай. Прывозіць яна прадукты два разы ў тыдзень — па аўторках і чацвяргах. Нічога дрэннага аб ёй нельга сказаць, бо печыва тут вельмі смачнае ды на 20% таннейшае, чым у іншых аб'язных крамах.

Перад праваслаўным Вялікаднем, 18 красавіка, мясцовыя жанчыны дамовіліся з прадаўцом, што ў чацвер, 20 красавіка, прывязе „святцонкі”. Прадавец запісаў усё, што кожная жанчына ў яго заказала. Мінулі чацвер, пятніца і субота, а аб'язная крама Падальшынскіх у вёску Бялкі не з'явілася, хаця жанчыны выглядалі яе штодзённа. Цікава, што здарылася? Ці захварэў шафёр, ці сапсаваўся самаход, ці можа ўласнік пякарні іншага веравызнання і не дазволіў шафёру везці „святцонкі” ў праваслаўныя вёскі? На маю думку, калі нешта дрэннае здарылася з шафёрам ці з самаходам, дык уласнік крамы павінен быў арганізаваць замену, або прынамсі патэлефанаваць у вёску і паведаміць, каб жанчыны дарэмна не чакалі „святцонак” з пякарні Падальшынскіх, але купілі іх у іншай краме.

Мне здаецца, што ў гандлёвым бізнесе ніхто не павінен звяртаць увагу на веравызнанне. Паглядзець тут трэба на маркеты і супермаркеты. Яны працуюць і ў нядзелі, і ў розныя святы, апроча толькі Раждства Хрыстовага, Новага года і Вялікадня. Уласнікі маркетаў не глядзяць на святароў, якія дамагаюцца, каб закрыць увесь гандаль у нядзелі ды святы, тады ў храмах будзе большы „даход” — бо людзі замест у супермаркеты, хлынуць у храмы маліцца.

Мікалай Лук'янюк

Вёска Буды

Вёска Буды знаходзіцца ў 8-10 кіламетрах на паўночны-захад ад Белавежы, у самым сэрцы пушчы. Пачатак ёй даў падскарбі надворны літоўскі Антоні Тызенгаус. Гэта па яго ўказанню ў сямідзесятых гадах XVIII стагоддзя праводзілася ўпарадкаванне гаспадаркі ў Белавежскай пушчы, і тады былі паселены ва ўрочышчы Шчакатова сяляне, што паходзілі з усходняга Мазоўша. Іх абавязкам была перш-наперш праца ў пушчы: курыць вугаль, паліць паташ ды гнаць дзёгаць. Яны мелі спрыт да працы з дрэвам: выраблялі сани, доўбаны ў камлі хатні і гаспадарчы посуд, вуллі, рыхтавалі многа драці і гонты.

Сяло мела шэсць з паловай участкаў зямлі, на якіх сядзелі найстарэйшыя тутэйшыя „роды”: Валадкевічы, Вішнеўскія, Савіцкія, Камарэўскія і Шумарскія.

Назва Буды ад часовых пасяленняў дрывасекаў ды смалакураў. Пасёлак затрымаў сваю першапачатковую назву, хаця месца будаў замянілі хаты.

Вакол вёскі параскіданы месцы, дзе буднікі калісьці нарыхтоўвалі вугаль, паташ і шкіпінар.

(мох)

У Шчытах здараецца, што малодшыя жыхары вёскі працуюць на палях і ў аборах, як работнікі прыватных уласнікаў зямлі...

Пастарэлася вёска Шчыты

Фота АЛКСЕЯ МАРОЗА

Рыгор Шарала жыве з пенсіі і ўспамінае пра цяжкія сельскагаспадарчыя работы на полі

Сённяшнія Шчыты: Навадворы і Дзенцялова пастарэліся, так як іх жыхары, сярод якіх выдатную большасць састаўляюць пенсіянеры. Старэйшыя людзі з настальгіяй успамінаюць час росквіту іх гаспадарак, які прытармозілі палітычныя і гаспадарчыя перамены ў краіне. Па школе і вясковай святліцы астаўся толькі нішчэючы будынак з пабітымі вокнамі. Грунтоўнага рамонтнага патрабуе таксама дом, у якім знаходзілася ў мінулым бюро сельскагаспадарчай суполкі і памяшканне гуртка вясковых гаспадыняў.

Затое прыхадская царква, распаложаная перад вёскамі, была рамантаваная і маляваная. Затрымліваюцца каля яе турысты, каб паглядзець на прыгожую сакральную архітэктурную са скарочанай гісторыяй сяла могуць яны пазнаёміцца з тэкстаў напісаных на беларускай, польскай і англійскай мовах. Змешчаны яны на вялікім табло, якое было пастаўленае перад храмам з нагоды вызначання беларускімі студэнтамі царскага шляху.

Свае дамы не рамантавалі апошнім часам найстарэйшыя жыхары Шчытоў, якія выбіліся з сіл, што патрэбныя нават дзеля нагляду за рамонтнымі работамі. Пустуюць у іх хлявы і клуні. Аднак частка малодшых пенсіянераў і сённяшніх гаспадароў рашылася на рамонтныя работы. Побач прыгожа адноўленых хатаў відаць новыя агароджы. Частка дамоў прыкрыта новай бляхай, якая апошнім часам стала падмяняць на вёсках шыфер.

Жанчыну, якую сустракаю на дарозе, пытаюся пра нішчэючую хату, на якой памешчаны паржавелыя шылды.

— Было ў гэтым доме бюро сельскагаспадарчай суполкі і знаходзілася памяшканне гуртка вясковых гаспадыняў. Можна было тут браць у пракат пасуду. Пасля дом апусцеў, — кажа мая субяседніца.

Якраз насупраць старога будынка знаходзяцца прыгожыя адноўленыя дамы. Гэтыя панадворкі вылучаюцца сярод іншых забудоваў і таму хочацца паглядзець на іх. За-

трымліваюцца таксама побач прыгожага дома, збудаванага побач дарогі ў Орлю. Яго ўласнік рашыўся прыкрыць хату драўляным матэрыялам, падобным да гонтаў і прыздобіць яе паводле даўніх матываў. Некаторыя жыхары Шчытоў рашыліся памяняць драўляныя платы на бетонныя агароджы, якія менш падыходзяць да вясковага краявіду. Магчыма, што гаспадары рашыліся на такі абмен дзеля большай трываласці бетонных канструкцый.

— Зараз у нашай вёсцы мала сапраўдных гаспадароў, хаця ёсць яшчэ старэйшыя людзі, якія абрабляюць сваё поле. Яшчэ двух гаспадароў займаецца сельскагаспадарчай прадукцыяй у большым маштабе. Адзін з іх гадуе 12 кароў, а ў іншага ёсць хіба пад 50 гектараў поля. Многа нашай зямлі абрабляе бізнесмен, які заняў будынак былой цагельні, — гаворыць Мікола Паўлючук са Шчытоў-Дзенцялова.

Цяпер мала моладзі жыве ў Шчытах. Школа была закрыта яшчэ ў сямідзесятых гады і школьны будынак быў прыстасаваны для патрэб вясковай святліцы. Спатыкаліся ў ёй маладыя людзі і адбываліся там сустрэчы жыхароў сяла.

— Калі я быў солтысам, апекаваўся клубам, што знаходзіцца непадалёк ад нашага дома. Былі ў ім лаўкі і стол. Моладзь прыходзіла паглядзець тэлебачанне, а пасля адносіла ключы, — кажа Мікола Паўлючук.

— Калі я перастаў быць солтысам і наглядаць за клубам, панішчылі ў ім дзверы і вокны. Гмінныя ўлады пайнфармавалі, што ёсць ужо купец на гэты будынак. Аднак жыхары вёскі заявілі, што згодзяцца на продаж святліцы ўзамен за асфальтаванне часткі вясковай вуліцы. Цяпер ужо ідзе падрыхтоўка да асфальтавання.

У размове са мной спадаў Паўлючук вяртаецца ў мінулае, якое добра памятае.

— Пасля вайны намаўлялі нас уступаць у калхоз. Прыязджалі да нас агітатары, размаўлялі з намі, але людзі не схацелі калектыўнага гаспадарання. Пасля аказалася, што амаль усе калхозы, якія дзейнічалі

вакол нашай вёскі, паразвальваліся, — успамінае Мікола Паўлючук.

Найбольш мілыя для майго суразмоўцы гады апошняй кадэнцыі сацыялістычнага гаспадарання. Мог ён тады ўтрымліваць сям'ю і праводзіць будаўнічыя інвестыцыі на панадворку.

— Гаспадарка добрая ў нас была. Сеялі мы збожжа і гадалі жывёлу. Добры прыбытак быў ад продажу ільну, які мы вазілі ў Орлю, — кажа Мікола Паўлючук. — Пасля наша дачка не схацела займацца гаспадараннем і мы сваю гаспадарку аддалі на ўласнасць дзяржаве, каб атрымаць пенсію.

На маё пытанне пра сельскагаспадарчую суполку і гурток вясковых гаспадынь рашаецца адказаць Мар'я Паўлючук, жонка Мікалая.

— У шасцідзсятых гадах была ў нас сельскагаспадарчая суполка, якой машыны працавалі на нашых палях. Пасля яна развалілася, а машыны перадалі ў Орлю. Нішчэе дом, у якім было бюро, а будынак суполкі пераняў прыватны ўласнік і арганізаваў у іх дрэваапрацоўчае прадпрыемства, — гаворыць Мар'я Паўлючук.

Цяпер у Шчытах здараецца, што малодшыя жыхары вёскі працуюць на палях і ў аборах, як работнікі прыватных уласнікаў зямлі, якіх гаспадаркі можна лічыць ужо ў дзесятках або сотнях гектараў.

— Бізнесмен Бжазоўскі купіў у нашай вёсцы будынак, у якіх гадалі свіней. Амаль усе ён разваліў і збудаваў абору паводле сучаснага праекта. Зараз гадуе каля сямі тысяч свіней. Корміць ён іх асыпкай і рознымі іншымі збожжавымі кампанентамі. Працуюць у яго нашы жыхары, а за свіньмі часта прыезджаюць вялікія машыны. Бізнесмен гэты абрабляе поле ў Шчытах і многа збожжа купляе. Іншы прыезджы гаспадар гадуе каля нашага сяла коней, — тлумачыць Рыгор Шарала са Шчытоў-Навадвораў. — Кароў у нашай вёсцы мала, бо малако зараз таннае. Моладзі ў нас мала, але ёсць крыху хлопцаў, што не пажаніліся ў малодшым узросце. Наш сусед даязджае на працу ў горад, але такіх асоб мала ў нашай вёсцы, якія дабіраліся б на работы ў гарады.

Землі ў Шчытах рознай якасці. Малапрыбытковай стала прадукцыя на пясчаных палях. На найгоршых землях растуць лясы, пасаджаныя некалькі дзесяткаў гадоў назад. Некаторыя гаспадары аддалі свае лясы на ўласнасць дзяржаве, разам з полем.

— Цяпер лепшыя землі пакуплялі ў нас бізнесмены і абрабляюць іх. Трактары і машыны ў іх вялікія і таму хутка могуць яны выконваць сельскагаспадарчыя працы, — гаворыць Рыгор Шарала.

Паміж Шчытамі: Дзенцяловам і Навадвораўмі знаходзіцца магазін, у якім спатыкаюцца людзі ў час пакупак. Карыстаюцца яны таксама іншымі крыніцамі пастаўкі прадуктаў.

— У машынах, якія прывозяць харчаванне ў нашы вёскі, прадукты таннейшыя, чым у нашым магазіне. Калі хочам купіць больш разнародных вырабы, едзем у арлянскія магазіны, — кажа Рыгор Шарала.

Аляксей МАРОЗ

На аўтафуры ў манастыр

У Беларусь

Луцк

(працяг з 18 нумара)

З Луцка ў манастыр за сто кіламетраў, дарогу пераадолім маршруткай за пятнаццаць грывен (тры долары). Лакальнае радыё, якое на ўсю моц уключае маладзенькі шафёр, напамінае бясконцы канцэрт пажаданняў. На працягу дзвюх гадзін мы пачуем дваццаць тры песні пра добрую маму.

— А вы хоць замуж збіраецеся? — спытаў нас на мяжы кантрабандыст Коля. Коля спачатку чамусьці палічыў нас манахамі. Адмоўны адказ падбадзёрыў яго і наш кантрабандыст з захапленнем стаў баяць пра сваю залатую жонку Лэсю, пра дзетак-анёлаў і пра старэнькую маці, якую пакінуў у Сібіры.

— І вам трэба як найбольш дзяцей нараджаць, — пажадаў нам на дарогу і павучальна паківаў пальцам.

— Добра, пастараемся!

І зараз, гэтыя ўсе песні па радыё таксама гучалі быццам намёк, як добрая рада. Папраўдзе яны цудоўна зліваліся з нашым настроем. Мы таксама вандравалі да Божай Маці, каб папрасіць у яе ласкі сваймамам.

Калі наш аўтобус спыніўся на майдане ў Крамянцы, мы зноў улавілі пах сямейнага гняздзечка. Ды не толькі з-за краявіду — з усіх бакоў атулялі нас зялёныя горы. Тут, на старых могільках, знаходзіцца магілька самай вядомай у польскай літаратуры маці. Мова пра Саламею Бэку (Salomea Beca). Як заклінаюцца даследчыкі, Юліюш Славацкі таксама маліўся за яе здароўе перад іконай Пачаеўскай Божай Маці.

У Пачаеве вітае нас цеплыня і яснасць, у якой ззяюць залатыя купалы манастыра. Бела-зялёна-залатая фігура Лаўры пышна ўзносіцца над сціпленькай, патанаючай у красавіцкім балоце мясцінай. Ідзем, а дакладней скачам з сухога грудка на грудок па раскідлай вулачцы, да хаты знаёмай, якая жыве каля падножжа гары. У жоўтых калюжынах купаюцца гусі і качкі.

— Ах, мае вы „палячкі“! — вітае нас на парозе з радасцю гаспадыня.

Хоць мы прыблізна ў тым самым узросце, Надзя апякуецца намі як малымі дзеткамі. Пачысціць нам забалочаныя чаравікі і паставіць іх на печ, каб падсохлі. Яе муж Вася спецыяльна змайструе прыладу, каб падключыць наш нестандартны (да ўкраінскага) фен да электратоку. Пасля скочыць на аўтавакзал і даведаецца пра ўсе патрэбныя нам курсы аўтобусаў.

У Надзі адзін сыноч, ды той з'ехаў у Маскву і стаў — як кажа наша гаспадыня, — абруселым хаклом. Кіеў ужо для яго замалы — такая дзярэўня.

— А ты яшчэ не замужам? — пытае гаспадыня Д.?

Пытанне мае не толькі ментальны характар, так пачынаюцца ўсе бабскія размовы на ўсход ад Віслы.

— Бо тут такі добры хлопец у Пачаеве ёсць, — Надзя залётна падміргвае маёй сяброўцы, — мусова вас пазнаёміць. Бо хто то бачыў, каб так без пары плёнтацца!

— От і przyjechali do monasteru?! — смяецца Д.

— А што ж тут смешнага? — нібыта пакрыўджана адказвае Надзя.

Патрабуем некалькі хвілін, каб радыкальна памяняць імідж. Яшчэ ў дарозе мы захапляліся вопраткай паломнікаў і найбольш захапілі нас дзяўчаты з Малдавіі. У іх віднеў толькі кусочак твару: апошняе — ад галавы да ног — хавала чорная воп-

ратка і абутак. Украінкі вылучаў чорны плашч з цялячай шкуры і туфелькі на гіганцкіх шпільках. Расіянкі, як адна, мусілі мець у адной руцэ ружовую або маёвую сумачку, у другой — фольгавы кулёк з надпісам BOSS.

Мы апанулі доўгія спадніцы, на галовы хусткі і ўяўлялі ўражанне, з якім, менавіта, успрынялі б наш новы выгляд знаёмыя з-за літаратурнага століка ў кафэ-бары N...

З другога боку — не было рады. Паломніцкі касцюм абавязковы для жанчын у Пачаеве, інакш завернуць з-пад самой брамы манастыра. Дзеля парадку пастаўлены тут два міліцыянеры ля кожнага ўвахода.

Аднак найбольш хвалявала нас балота. Пакуль мы выйшлі з вулачкі дзе стаяў дом Надзі, нашы далікатныя туфелькі напаміналі шлёпанцы. Раз-пораз мы паласкалі іх у чысцейшых калюжынах і суцяшаліся, што не папалі сюды ноччу.

Манастыр стаіць на стромкай гары. Падымаемся на яе асфальтавай дарогай. Абапал, паміж крамаў з рэлігійнымі сувенірамі, выседжвае хмара жабракоў. Некаторыя з іх напамінаюць лірнікаў са старых паштовак.

За брамай адкрываецца залаты свет. Маю на думцы мноства золата, якім аздоблены тут усе цэрквы, брамы і званіцы.

(заканчэнне будзе)

Ева СЦЕПАНЮК

Пачаеў

1 Мая сёлета быў сонечны, ветраны. Даўней я пайшоў бы на Першамайскае шэсце, зараз — збіраюся за мяжю. Рашыў паехаць у Высока-Літоўск. Рэйкавы аўтобус у 8.30 быў загрузаны. У крузе спадарожнікаў я прыкмеціў знаёмыя твары мясцовых „мурашак“, якія падаваліся на працу. Як штодзень, так і сёння, два разы ў дзень (раніцай і адвячоркам) едуць яны за спіртным і папяросамі. Прытым іншыя справункі робяць. — З чагосьці трэба жыць, — тлумачыць. Прыбытак ад таго невялікі, зважыўшы кошт падарожжа і тавару (20-25 зл. у дзень), але, усё ж такі... „На бязрыбі і рак рыба“, — гавораць. Цяжкія ўмовы на чаромхайскім рынку працы ледзь дазваляюць беспрацоўным зводзіць канцы з канцамі.

Да ад'езду аўтобуса засталася няшмат часу. На перон у падбегах падаецца групка дзяцей з ранцамі і пакетамі. Далучаюцца да тых, якія знаходзяцца ўнутры вагончыка.

— А вы паспяшайцеся, бо ў Польшчы застацеся, — жартуючы кідае ў іх бок пагранічнік.

— Адкуль будзеце? — цікаўлюся.

— З Гомеля, — адказвае адна з дзяўчынак.

— На вяселлі гулялі, — дадае другая.

— А я думаў, што з экскурсіі вяртаецеся...

— Гэта ўсё сваякі нашай Наталькі, — уключылася ў размову сімпатычная незнаёмка.

— Славік з Дубічаў выходзіць, — працягвае суб'ядніца. — Наталька працуе экскурсаводам у Брэсце, з'яўляецца перакладчыцай італьянскай мовы. Пазнаёміліся, як Славік гасцяваў у сваякоў на Беларусі. Распісаліся ў лістападзе, а зараз вяселле ладзілі ў Беластанку. Больш за сто пяцьдзесят асоб было. Праз тыдзень гасцяваць будзем у Гомелі. Там маладыя павянчаюцца. Пад дзвесце гасцей запрасілі...

Дзяўчынка падае мне акуратна аформленае на польскай мове запрашэнне, ў якім чытаю:

Sz.P. Młodzi Sławomir Skoworodko i Natalia Kurnickaja mają zaszczyt zaprosić na ceremonię ślubu...

— Як вяселле спадабалася? — пытаюся дзяўчынка.

— Цудоўна было. Асабліва баран смакавіты быў, якога ў панядзелак п'яклі на вогнішчы, на ўлонні натуры.

У час падарожжа я паспрабаваў распытаць пра сацыяльна-бытавыя ўмовы жыцця ў Беларусі, цэны прадуктаў у Гомелі ды кошт вясельнай імпрэзы. На гэтыя пытанні мая суб'ядніца недвухсэнсавая заявіла:

— Вашы мясныя вырабы вельмі смачныя! А цэны прадуктаў амаль аднолькавыя, як у вас. Наконт коштаў вяселля — лепш не гаварыць...

На беларускім баку пагранічнікі скрупулёзна правяралі дакументы, а ў гасцей з Гомеля дазволы на выезд у Польшчу. Усё аказалася ў належным парадку.

— А што з такімі, каму не дазваляюць на выезд? — пытае жанчына.

— Кажуць садзіцца ў машыну ды на пагранічны пераход у Пяшчаты адвезьць, — паясняю. — Там перадаюць польскай Пагранічнай стражы.

На станцыі Высока-Літоўск у дзень Свята працы царыла цішыня. З цягніка, які прыехаў з Брэста, выходзілі падарожныя. Кожны падаваўся ў назначаным напрамку. Адна дамоў пасля начнога дзяжурства, іншыя — у прыватных крамах за пакупкамі. Развітаўшыся з мільмі спадарожнікамі і аформіўшы свае справы вяртаюся ў Чаромху. Так правёў я сёлета Першамай.

Уладзімір СІДАРУК

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зорка

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ І МОЛАДЗІ

Гражынка і Грак

— 24 —

Грак сядзеў пасярод кухоннага стала, а спадар Шадар — на табурэтцы. Нікога ў хаце іншага апрача іх не было. Шадар улез быў праз фортачку, ды запрошаны Граком. Грак неспакойна тупаў па цыраце — хоць паміж граком і катом быў мір, не трэба забываць аб прынцыпе абмежаванага даверу. Пачаставаў ката кавалкам пірага. Гэта праз страўнік да сэрца — такі падыход не адну справу палагодзіў. Сыты Шадар адкусіў кавалачак — няма чаго грэбаваць пачастункам, калі ты ў гасцях.

— Ну і як там справы ў вас, у Казлоў? — спытаўся ветліва Грак у гасця.

— Хоць я живу ў спадарства Казлоў, не люблю, каб мяне так называлі. Як жа ж гучыць: Шадар Казёл! Я проста — Шадар Кот. Спадар Шадар. А вы мяне чаго тут запрасілі, спадар Грак? На нараду?

— На нараду. Сам жа ж не можаш сабрацца на нараду. Іншыя птушкі збіраюцца на сеймікаванне, але я не люблю такога гаму. Дарэчы, пакуль што я толькі вас, спадар Шадар, ведаю асабіста з жывёл. І хоць вы шарсцюк, а я пярнаты, і на чатырох лапах ходзіце...

— Умею і на дзвюх. Дарэчы, заднія ў мяне ногі, пярэднія лапы, так як у вас верхнія — крылы...

— Вось, бачыце, дэфініцыі час ад часу патрэбныя.

— Добра, добра... У якой справе наш сход?

— Я б хацеў завязаць кааліцыю.

— Меншасную, ці большасную?

— Здаецца, нас тут двух.

— Ды я большы і цяжэйшы. Няма тут ніякае паловы. Мая кааліцыя большасная. Куды твае схавалі малако?

— У халадзілку.

— Халоднае, яшчэ прастуджуся. А каўбаска?

— А тут пару скрылёчкаў вядліны ляжыць на талерцы...

— Э-э-э... Дык што прапануеш, Грак? Наша кааліцыя... супраць каго мае быць? Супраць нашых?

— Не супраць каго, а за што. Будзем змагацца, каб нам лепш жылося, будзем гаварыць уласным голасам...

— Ну, сапраўды, як у іхным Сейме... Ну, давай тую вядліну. А якія міністэрствы даеш мне ў лапу?..

Міра ЛУКША

Фота Ганны Кандрацюк

На калідоры ў Ягуштове

Вясна маладых талентаў

28 красавіка ў Гайнаўскім доме культуры (вул. Тамары Саланевіч, 4) адкрылі цікавую выстаўку пад загалоўкам „Вясна маладых талентаў”. Сёлета 549 юных творцаў прывезла на конкурс 1 190 прац, выкананых у розных пластычных тэхніках: рысунак, жывапіс, графіка, калаж, разьба, артыстычная тканіна і інш.

На выстаўку кваліфікавалі 460 прац 295 аўтараў. Тут і разнавіднасць тэхнік і тэматычнае багацце! На выстаўцы ўсе зацікаўленыя могуць аглядаць працы юных мастакоў з Гайнаўкі, Белавежы, Бельска-Падляшскага, Чаромхі, Чыжоў, Дубіч-Царкоўных, Кляшчэляў, Ляўкова, Нараўкі, Нарвы ды Сахоняў што каля Беластока.

Лаўрэаты атрымалі ва ўзнагароду спецыяльна запраектаваныя статуі „Талент - 2006”, дыпломы і каляровыя буклеты пра выстаўку. Камісія прызначыла ўзнагароды ў чатырох узроставых катэгорыях:

I. 6-8 год: Марта Іванюк,

Прадшkolле н-р 3 у Гайнаўцы, Прадшkolле н-р 5 у Гайнаўцы, Пачатковая школа ў Сахонях, Пластычны гурток „Барвінок” з Прадшkolля з інтэграцыйным аддзелам у Гайнаўцы;

II. 9-12 год: ПШ н-р 5 у Бельску-Падляшскім, Комплекс школ у Чыжах і ПШ н-р 5 у Гайнаўцы;

III. 13-15 год: Агнешка Рута, Моніка Вашкевіч — Ком-

плекс школ у Гайнаўцы, святліца ў Ляўкове, Гімназія н-р 2 у Бельску-Падляшскім і Гімназія ў Чаромсе;

IV. 16-20 год: Іаанна Мак, Крыстыян Кардаш — святліца ў Ляўкове, Малгажата Шэўчуванец — Пластычны гурток „Каларыт” з Бельскага дома культуры.

Выстаўку можна глядзець да 20 мая г.г.

(мох)

Фота Ганны Кандрацюк

Галерэя дэкламатараў – НАРАЎКА 2006

Аляксандра Лаўранюк

Давід Драбнікоўскі

Анна Пост

Арэк Куптэль

Фота МІРЫ ЛУКШЫ

Тры Паўліны і Паўл

Экспедыцыя ў горы, літаральна, паставіла гімназістаў на ногі. Яны ад'язджалі ў пяць гадзін раніцы, з-пад будынка сваёй школы. У прадчуванні новых здарэнняў Паўліна Ш. не магла спаць усю ноч. Марцін, каб не думаць пра падарожжа, да трэцяй раніцы чыпеў на Tіbіе. Таму першыя дзве гадзіны, калі аўтобус затапіўся ў сакавітым майскім краявідзе, нашы сябры драмалі або пазяхалі і глядзелі ў акно. На першым прыпынку настрой выдатна падняўся:

— Які ў цябе прыгожы руказак! — Паўл падышоў да Паўліны Ш. і стаў заглядаць ёй у вочы.

— Ну, — заўсміхалася наша шэльмачка, — мой намнога прыгажэйшы за твой.

Іранічная заўвага сяброўкі хутчэй развесяліла яго. Паўл любіў, калі Паўліна Ш. моршчыць бровы. Тады ў яе разумнай галоўцы кіпелі думкі і праз момант яна ўжо нешта

та гаварыла, або звычайна дапікала.

Так ці інакш сёння таксама насупіла бровы і Паўл падумаў, што будзе „споко“.

Згодна з ранейшымі пастановамі гімназісты расцеліся па плане, які выпяваў на школьных перапынках добрыя два тыдні. Вядома, дзяўчаты не раз перасварыліся між сабой. Хлопцы, згодна з традыцыяй, занялі заднія месцы ў аўтобусе.

— Эй, а маеце можа пазычыць даўгапіс? — першая набліжылася да іх Паўліна Ш.

— Маем, але не дамо, — падражніўся з ёй Марцін.

Так пачаўся вялікі абмен паміж дамскім і мужчынскім куточкамі. Усе хацелі ад сябе нешта пазычаць, нешта абменьваць або аглянуць. Больш смеласці і задумаў мелі вясёлыя дзяўчаты, ім усё перавярнулася ў галаве і толькі гаварылі пра пазыкі. У канцы гімназісты перамяшаліся і хлопцы прыселі да сябровак наперадзе аўтобуса.

Паўл, вядома, прысеўся да Паўліны Ш. і спачатку пачырванеў:

— А якую найбольш любіш газету? — пачаў ён.

— Я найбольш... найбольш „Зорку“! А ты?

— Я таксама.

Калі аўтобус спыніўся на другім прыпынку, Паўліна Ш. і Паўл шпацыравалі туды і назад ды жыва спрачаліся пра эпоху рыцараў і мядзведзяў. Для гэтага паслужыў ім раман „Крыжаносцы“ Генрыка Сянкевіча і „Дзікае паляванне караля Стаха“ Уладзіміра Караткевіча. У класе толькі Паўл і Паўліна Ш. прачыталі гэтыя кніжкі. Іншыя сябры, пакарысталіся рэзюмэ раманаў і зараз не маглі прыняць удзелу ў дыскусіі, бо справы датычылі дэталей. Іх гутарка навявала нешта падобнае на зайздрасць.

Паўліна Б., якая сядзела адна, пашкадавала, што не ўзяла з сабой на дарогу нейкую кніжку.

Тым часам у яе бок нясмела ўзіраўся Марцін.

(працяг будзе)

АРАБІНКА

Мець свой розум

(Заканчэнне)

Міхась адчуваў сябе дрэнна ў цягніку. Гарачка насільвалася. Толік хацеў як найхутчэй даехаць дадому, ён баяўся за свайго хворага сябра. Цягнік урэшце спыніўся на пероне. Толік узяў Міхася пад руку і яны выйшлі. На дварэ Толік хутка патэлефанаваў Міхасёвым бацькам. Яны прыйшлі па хлопцаў. Міхася забралі ў бальніцу. А тым часам Толік раскажаў усю гісторыю паліцыянтам. Пасля ён наведаў сябра ў бальніцы. Міхась ляжаў пад кропельніцай. Толік адчуваў сябе віноўным. Праз тыдзень Міхась паздаравеў. Ён ужо ведаў, што не толькі Толік вінаваты. Кожны мае свой розум і ведае, што можна яму рабіць, а чаго нельга.

Аднойчы Толік наведаў сябра ў хаце. Ён прасіў прабачэння ў Міхася. Сябар сказаў яму:

— Ты ж не ведаў, што я не магу спаць на панадворку!..

— Але я не павінен таксама гаварыць, што ты баішся паехаць са мной у сталіцу, уцячы з дому.

— Кожны мае свой розум. Я павінен быў падумаць і сказаць табе, што ты не можаш уцякаць ад школы і іншых клопатаў.

— Будзем далей сябраваць?

— А хочаш?

— Вельмі хачу. Ты ж мой найлепшы друг.

Хлопцы сталі больш разумнымі, пачалі добра вучыцца. Дапамагаюць не толькі сабе, але і іншым, напрыклад, сябрам у навуцы, бедным людзям ды звярам. Гэтая прыгода паказала ім што з'яўляецца сапраўды важным у жыцці.

Марта ФЕДАРУК, I „б“ кл. Ліцэя з беларускай мовай навучання імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску-Падшыльскім

Польска-беларуская крыжаванка н-р 20

▼			Fan	▼	Nord	Powtórka	Dama	Filizanka	▼	▼
▶				▼	Norka		Prawo	Pilka	▶	▼
	Pokój	Dach	▼			Пло				
	Mit		▶			Prawo				
			▼					Kot		
	Droga		▶							
Podróż	▼								Jawa	
Wolność	▶								Dar	
			Za	📖		Tom	▶		Jar	
	Mech		▼							▼
	Mięta	Odezwa	▶					Jak	▶	
			▼							
				📖	📖	📖		Ara	▶	

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку“. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку н-р 16: Волас, яда, грак, лук, сход, вілкі, леопард, паўлін, так, ёрш, Ёла, ваяк, Ака, куртка, ало, ратунда. Фіга, вока, пава, асілак, якар, леў, акула, скала, вусны, хіпі, сяло, анёлак, кабзар, рака, мак, душ, на.

Узнагароду, ліставы набор, выйграла **Наталля Сцепанюк** з Беластока. Віншуем!

Уладыслаў Чаржынскі (1897-1974) — беларускі літаратуразнавец, крытык, лексікограф і педагог. Як падае біябібліяграфічны слоўнік „Беларускія пісьменнікі” (Мінск 1993, т. 2, с. 356), нарадзіўся ён на Беласточчыне. Пачатковую адукацыю атрымаў у народным вучылішчы. Скончыў Мінскую гімназію і Белдзяржуніверсітэт. Працаваў настаўнікам на Лагойшчыне, а таксама выкладчыкам у Інстытуце беларускай культуры і ў Камуністычным універсітэце Беларусі. З 1922 года пачаў выступаць з крытычнымі і літаратуразнаўчымі артыкуламі ў беларускім друку. З 1925 года супрацоўнічаў з часопісам „Полымя”.

Уладыслаў Чаржынскі пад сваім уласным прозвішчам, а таксама пад псеўданімамі Ул. Дзяржынскі і Улідзе друкаваў сур’ёзныя артыкулы, у якіх даваў грунтоўны эстэтычны аналіз як асобных мастацкіх твораў, так і літаратурнага працэсу ў цэлым. Многія яго матэрыялы, прысвечаныя творчасці Янкі Купалы, Якуба Коласа, Змітрака Бядулі, Міхася Чарота, Цішкі Гартнага, Янкі Журбы і іншых беларускіх пісьменнікаў, уражваюць і сёння глыбінёй і жывасцю даследчыцкай думкі, аргументаванасцю і пластычнасцю стылю. Працы Уладыслава Чаржынскага каштоўныя сёння яшчэ тым, што ў супярэчлівы і жорсткі час канца 20-х гадоў у сваіх ацэнках ён кіраваўся эстэтычнымі крытэрыямі, а не вульгарна-сацыялагічнымі догмамі. Як пісаў літаратуразнавец Ігар Жук, „інтэнсіўнасць працы У. Чаржынскага здзіўляе і захапляе нават у кантэксце імклівага, бурнага літаратурнага развіцця маладой Беларусі. Артыкулы, якія па форме і па сутнасці нагадвалі манаграфічныя даследаванні, рэцэнзіі (а яны ахоплівалі літаратурныя з’явы і падзеі не толькі Беларусі, як Усходняй, так і Заходняй, але факты ўсесаюзнага літаратурнага жыцця), прадмовы, укладанні, апрацоўкі — і гэта ўсяго толькі на працягу нейкіх 6-7 гадоў вольнай дзейнасці. Вось пасабныя паведамленні ў тагачасным друку: „У. Чаржынскім збіраюцца матэрыялы аб жыцці і творчасці беларускага песняра М. Багдановіча. Ім жа падгатоўліваецца к друку поўны збор твораў М. Багдановіча” („Полымя”, 1922, № 1). „Пры Правапісна-Тэрміналагічнай камісіі ІБК зложена т.зв. Бюро Адказных Перакладаў, на чале якога вызначаны У. Чаржынскі. Бюро задаволіць патрэбы ўсіх дзяржаўных і грамадзянскіх інстытуцый па ўстанаўленні тых афіцыйных тэкстаў на беларускай мове, патрэба ў якіх, як стала ўмеркаваных і правільна па-беларуску зложаных, вымагаецца са-

Уладыслаў Чаржынскі

Уладыслаў Чаржынскі, 1967 г. Фота друкуецца ўпершыню.

мім жыццём” („Полымя”, 1925, № 6). Тады ж „Полымя” друкуе курс лекцый па гістарычным матэрыялізме Л. І. Аксельрода ў перакладзе У. Чаржынскага. „Інстытут Беларускай культуры” (Менск 1926) інфармуе: у першапачатковы склад ІБК увайшлі старшынёю — С. Некрашэвіч, сакратаром — У. Чаржынскі. Яго ж мы знаходзім у Правапісна-Тэрміналагічнай камісіі, а таксама ў складзе аргкамітэта па правядзенні Першай Беларускай Акадэмічнай канферэнцыі. Па даручэнні камісіі разам з Я. Станкевічам рыхтуюць даклад „Правапіс чужых слоў”. 19 лютага 1925 года ўтварылася літаратурная секцыя ІБК (40 сяброў), якая потым аб’ядналася з секцыяй беларускай мовы. Сакратар аб’яднанай секцыі — У. Чаржынскі. Ім жа апрацоўваліся матэрыялы па гісторыі беларускай літаратуры для кнігі прафесара М. Янчука, Я. Барычэўскага, А. Вазнясенскага. А ў 1926 годзе сам падрыхтаваў і выдаў дапаможнік „Выпісы з беларускае літарату-

ры XIX — пачатку XX стагоддзя” („Полымя”, 1997, № 12).

Тут Ігар Жук памыліўся, бо дапаможнік „Выпісы з беларускае літаратуры” ён складаў разам з Максімам Гарэцкім і Паўлам Караваем. Праўда, у Мінску ў 1928 годзе выйшла асобным выданнем праца Уладыслава Чаржынскага „Да пытання аб псіхалагічным стылі нашаніўскай паэзіі”. І, як піша Аўген Калубовіч у сваёй кнізе „На крыжовай дарозе” (Мінск 1994, с. 87), Чаржынскі з’яўляецца аўтарам „Слоўніка гісторыка-грамадазнаўчых тэрмінаў”.

Сылка ў Казань

28 чэрвеня 1930 года Уладыслаў Чаржынскі быў арыштаваны ДПУ БССР па справе „Саюза вызвалення Беларусі”. Па пастанове Калегіі АДПУ СССР ад 10 красавіка 1931 года яго выслалі ў Казань тэрмінам на 5 гадоў. Праз 4 гады нашага земляка вызвалілі ад высылкі, але рабілітавалі яго толькі пасля смерці ў 1988 годзе.

З Татарстана больш Уладыслаў Чаржынскі на Бацькаўшчыну не

вярнуўся. Як сказаў Ігар Жук, „жыць на мяжы бездані, не трапляючы ў яе”, ён навучыўся ў Казані, працуючы выключна на выкладчыцкіх пасадах у розных навучальных установах сталіцы Татарыі. Прорву, што ўтварылася „пяцігадовай высылкай”, а, як аказалася, здоўжылася на ўсё жыццё, пераступіць ён не пасмеў. Іншая і родная сталіца — Мінск — аказалася для яго абазначэннем хісткай лёсавырашальнай мяжы, якую, пераступіўшы аднойчы ў адзін бок, назад ужо не адскочыш. Гэта было б вяртаннем у мінулае, а на звычайным узроўні такое вяртанне для Чаржынскага не ўяўлялася магчымым” („Полымя”, 1997, № 12).

Так, Уладыслаў Чаржынскі дамоў больш не вярнуўся. Але ці поўнасцю адышоў ён ад літаратурнай і крытычнай дзейнасці — цяжка сказаць. Тым не менш, беларускімі пісьменнікамі і літаратурай ён моцна цікавіўся і тады, калі 40 гадоў жыў у сталіцы Татарстана.

Нядаўна мне ўдалося адшукаць у архівах і музеях Казані цікавыя звесткі пра нашага таленавітага і забытага літаратуразнаўца. У архіве Казанскага дзяржаўнага медыцынскага універсітэта захоўваюцца дзве асабістыя справы Уладыслава Чаржынскага за перыяд 1933-1946 гадоў і 1950-1971 гадоў. Найбольш каштоўнымі дакументамі з’яўляюцца асабістыя лісты па ўліку кадраў і характарыстыкі Чаржынскага, розныя загады, справаздачы і выпіскі, фотаздымкі і іншыя матэрыялы. Знойдзена таксама аўтабіяграфія нашага земляка, напісаная ім асабіста 27 красавіка 1943 года: „Нарадзіўся я ў 1897 годзе ў былой Гродзенскай губерні Сакоўскага павета, вёсцы Стара-Каменная (па іншых крыніцах Старакаменная, непадалёк ад Дубровы — С. Ч.) у сялянскай сям’і. У бацькі майго было 5 дзесяцін зямлі, якую ён апрацоўваў сам асабіста пры дапамозе сваёй сям’і. Пачатковую адукацыю я атрымаў у пачатковым народным вучылішчы, пасля заканчэння якога паступіў у Гродзенскую казённую гімназію, дзе і вучыўся да 1914 года (пасля яе эвакуацыі перавёўся ў Мінскую гімназію — С. Ч.). Матэрыяльную дапамогу атрымліваў ад старэйшага брата, які знаходзіўся на заробках у Амерыцы. У 1915 годзе мая радзіма была акупіраваная нямецкімі войскамі. Я паехаў у Ленінград, дзе і працягваў сваю адукацыю. У 1917 годзе я пераехаў у Мінск і да

Словы як птушкі

„Гнёзды слоў — словы гнёзд” — пад такім загаловам Падляшская ваяводская бібліятэка імя Лукаша Гурніцкага выдала анталогію паэзіі Беласточчыны і Гродзеншчыны.

Публікаваныя ў ёй творы па-польску і па-беларуску галоўным чынам прызнаных паэтаў — Ларысы Геніюш ці Алеся Барскага, Надзеі Артымовіч, Яна Чыквіна, Дзмітрыя Шатыловіча, Віктара Шведа, Дануты Бічэль, Юркі Голуба, Міхася Шаховіча, Людмілы Кебіч, Веслава Ка-

занэцкага, Ежы Плютовіча. Ёсць таксама вершы паэтаў з маладзейшага пакалення з абодвух бакоў мяжы, як Веслаў Шыманскі ці Міра Лукша. Большасць перакладаў зрабіў вядомы м.інш. з патрыятычнай і дзіцячай творчасці Віктар Швед. Пераклалі вершы таксама Францішак Кабырнчук, Міра Лукша і на штодзень дырэктар Падляшскай ксёнжніцы Ян Леанчук. Пераклады беларускіх аўтараў з Беларусі аперты на выданні Бібліятэкі газеты „Гродзенская праўда” пад рэдакцыяй Юркі Голуба. У пасляслоўі Тэрэса Яблонская напісала: „Беларусам, грамадзянам Польшчы, якія

жывуць найбольш кампактна на Беласточчыне, не перасталі быць блізкімі зямлі і мова продкаў. Так і паллякам на Гродзеншчыне ўсё сніцца Польшча. Бо так яно ўжо ёсць, што роднае гняздо не перастае быць месцам сэрцу мілым; гэта старая праўда, гэта, мабыць, права натуры, і глабальным пераменам сучаснасці — ані на ўзроўні геаграфіі, ані гісторыі, ані культуры — гэтая відавочнасць зусім не перашкода”. І раз жа пасля, непасрэдна спасылаючыся на загадавак анталогіі, адзначыла: „Словы як птушкі, хаваюцца ў гнязде верша”. Тэрэса Яблонская прызнаецца, што публікацыя Пад-

ляшскай ксёнжніцы была задумана „па праявічых адносінах” як няпоўная прэзентацыя здабыткаў паэтаў польска-беларускага пагранічча, значыць, з’яўляецца таксама суб’ектыўным выбарам у першую чаргу яе рэдактара, Яна Леанчука. Можна толькі задумацца, чаму такое мізэрнае прадстаўніцтва наймаладзейшага пакалення паэтаў Беласточчыны і Гродзеншчыны, такіх як кантраверсійны Юры Гумянюк з Гродна ці незвычайна таленавітая Ірэна Стэльмах з Гайнаўкі (хоць яе прозвішча апынулася ў спіску аўтараў з Польшчы і Беларусі, публікаваным пасярэдзіне кніжкі на каляровых ста-

родам з Беластоцчыны

Будынак Казанскага медыцынскага інстытута, дзе працаваў Чаржынскі.

1920 года працаваў хатнім настаўнікам у Вілейскім павеце. У 1921 годзе паступіў у Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт на этнолінгвістычнае аддзяленне, якое скончыў у 1925 годзе. У час вучобы ва ўніверсітэце, працаваў у беларускім дзяржаўным выдавецтве і выкладаў на рабфаку ўніверсітэта. З 1925 года працаваў у якасці навуковага супрацоўніка ў Інстытуце беларускай культуры, а потым у Беларускай Акадэміі Навук. Адначасова выкладаў у Беларускаму камуністычным ўніверсітэце. У 1930 годзе я быў адміністрацыйна высланы з Мінска ў горад Казань, тэрмінам на пяць гадоў. У Казані з 1931 г. да 1935 г. я працаваў метадыстам у Інстытуце павышэння кваліфікацыі настаўнікаў і ў педагогічным інстытуце. З 1933 года па сумяшчальніцтву працаваў выкладчыкам у Казанскім дзяржаўным медыцынскім інстытуце (да 1936 года), а затым да 1940 года штатным выкладчыкам. З 1940 года штатную пасаду выкладчыка займаю ў Казанскім дзяржаўным стаматалагічным інстытуце, а ў КДМІ працую па сумяшчальніцтву”.

У медыцынскіх навучальных установах Казані Уладыслаў Чаржынскі выкладаў лагін, нямецкую і рускую мовы. Пра гэта гавораць

розныя загады і выпіскі з загадаў кіраўнікоў навучальных устаноў Казані. А знойдзена характарыстыка на выкладчыка кафедры замежных моў Казанскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута Чаржынскага Уладыслава Вікенцьевіча дае поўнае ўяўленне, што гэта быў за выкладчык і чалавек наогул: „Чаржынскі У. В., які працаваў выкладчыкам Казанскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута з 1 верасня 1933 года і вызвалены з працы 1 снежня 1947 года, як сумяшчальнік, у сувязі з яго асноўнай працай у Казанскім дзяржаўным стаматалагічным інстытуце, 1 верасня 1950 года быў зноў залічаны выкладчыкам Казанскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута, дзе і працуе па сённяшні час. Тав. Чаржынскі У. В., кваліфікаваны, вопытны і дысцыплінаваны педагог, адносіцца да любоўю і стараннасцю да сваёй работы. Прымае актыўны ўдзел у метадычнай рабоце кафедры, выступаў на пасяджэннях кафедры з дакладамі па пытаннях метадыкі выкладання моў. Чаржынскі У. В. сістэматычна займаецца павышэннем свайго ідэйна-палітычнага ўзроўню, актыўна ўдзельнічае на занятках, якія арганізавалі для выкладчыкаў кафедры, хто самастойна вывучае гісторыю СССР.

Пастаянна працуе над удасканаленнем сваёй вытворчай кваліфікацыі, прымае ўдзел у рабоце кафедры над складаннем дапаможнікаў па нямецкай мове для медыкаў. Сярод таварышаў па працы і студэнтаў тав. Чаржынскі У. В. карыстаецца заслужаным аўтарытэтам”.

Сярод выяўленых казанскіх дакументаў ёсць і цікавая выписка з загада № 91 рэктара Казанскага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга медыцынскага інстытута імя С. В. Курашова ад 19 мая 1967 года. У ёй гаворыцца, што ў „сувязі з 70-годдзем і 45-годдзем педагогічнай дзейнасці, з якіх 35 гадоў аддадзена падрыхтоўцы медыцынскіх кадраў у стаматалагічным і медыцынскім інстытутах Казані, за бездакорную творчую працу, чулыя і прынцыповыя адносіны да студэнтаў старшаму выкладчыку У. В. Чаржынскаму аб’явіць падзяку з занясеннем у асабістую справу. Падстава: прапанова заг. кафедры К. Л. Раскіна. Рэктар інстытута — прафесар Х. Хамітаў”. Дарэчы, у той час у Казанскіх медыцынскіх навучальных установах працавала вельмі многа ўраджэнцаў Беларусі, асабліва шмат было яўрэяў. Той самы Канэль Раскін быў родам з-пад Оршы, Ісак Алуф быў родам з Полацка і ін-

шыя. Магчыма з іх дапамогай Уладыслаў Чаржынскі ў 1930-х гадах і ўладкаваўся да іх на працу.

У чэрвені 1971 года наш зямляк напісаў на імя рэктара заяву „вызваліць яго ад займаемай пасады ў сувязі з выхадам на пенсію”. Тым больш, што яму ўжо было тады 74 гады. Рэктар задаволіў просьбу Чаржынскага.

У Казані Уладыслаў Чаржынскі пражыў яшчэ тры гады і 2 красавіка 1974 года яго не стала. Пахаваны ён у гэтым горадзе на Арскіх могілках.

Янка Купала
і Уладыслаў Чаржынскі

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы ў Мінску захоўваюцца купалаўскія запісы (адз. зах. 459-461) маскоўскіх і казанскіх тэлефонаў і адрасоў асоб, з якімі паэт быў звязаны па службовых і асабістых справах. Сярод адрасоў Казані знаходжу і каардынаты Чаржынскага: „Чаржынскі. Держинского, 15, кв. 8”.

У лістападзе 1941 года Янка Купала прыехаў у Татарстан і пасяліўся разам з Уладыславай Францаўнай непадалёку ад Казані ў пасёлку Пячышчы ў дырэктара мельзавода І. Я. Наякшына. Тут ён жыў і час ад часу наведваў Казань, дзе спыняўся ў гасцініцы „Татарстан”. З Наякшынымі Купала шчыра сябраваў, яны разам нават сустракалі новы 1942 год на кватэры Юдзіных у г. Верхнім Услоне.

Янка Купала часта выступаў на мітынгх, па радыё, з дакладамі сярод беларускай і татарскай інтэлігенцыі, пісаў вершы і прадмовы. Заходзіў ён у госці і да сям’і Чаржынскіх. Дарэчы, жонкаю Уладыслава Чаржынскага была родная сястра Змітрака Бядулі — Чэрня Плаўнік. У іх нарадзіліся дзеці — Вітаўт і Рагнеда. Нядаўна я адшукаў Рагнеду Чаржынскую-Маслоўскую, яна жыве ў Сочы.

Уладыслаў Чаржынскі і Янка Купала ў Казані шмат гутарылі, вялі размовы пра вайну, пра 1920-1930-я гады і рэпрэсіі, а таксама пра літаратуру.

4 мая 1942 года Янка Купала зноў сустрэўся з сям’ёй Чаржынскіх. Яны наведалі яго ў Пячышчах. Пяцяр падараваў ім сваю кнігу вершаў і паэм „От сердца”, што выйшла на рускай мове ў Маскве. На кнізе Купала напісаў „Дарагім Чаржынскім на памяць. Янка Купала. Пячышчы. 4.V.1942 г.”

18 чэрвеня 1942 г. Янка Купала пакінуў Татарстан і прыехаў у Маскву, дзе праз 10 дзён трагічна загінуў у гасцініцы „Масква”.

Сяргей Чыгрын

ронках папярэджаных і закончаных малюнкамі беластоцкага палаца Браціцкіх паловы XVIII ст. і Гродна другой паловы XVI ст.).

Праект „Літаратура без падзелаў — паглыбляе літаратурныя і культурныя сувязі Беластоцчыны і Гродзеншчыны”, у рамках якога ўзнікла анталогія, быў фінансаваны са сродкаў Еўрасаюза і пад патранатам Еўрарэгіёна Нёман. Цікава, бо вельмі дзівосны запіс на канцы публікацыі: „Выключную адказнасць за змест згаданага дакумента нясе Падляшская ксёндзіца імя Лукаша Гурніцкага ў Беластоку. У ніякім выпадку нельга яе ўспрымаць

Ірэна Стэльмах

Беластоцчына

Час тут белы, застылы, гэтак як і неба,
У якое ў дождж птахі б’юць крыламі.
Ловаць кроплі у адкрытыя дзюбы як спелае зерне.
Тут народ рускі і Русь жывуць у мове селяніна.
За сталом сядзеўшы, ён глядзіць у ікону,
У супе скваркі лічыць, з гонарам мяркуе,
Што сыноў ягоны вырас на паляка.
Радком стаяць у вёсцы парожнія хаты,
Засталіся цэрквы Богу і турыстам.
Пайшлі маладыя з ацвярдзелым сэрцам.
Вецер глуха свішча ў краіне прарокаў.
Пераклала з польскай мовы Міра Лукша

як афіцыйную пазіцыю ЕС”. Як гэты апошні сказ разумець, цяжка растлумачыць. „Лірнікі” пагранічча не тужаць за дэструкцыяй шляхам слова. Ведаюць, што сфера культуры шчыльна павязана са свабодай і дыялогам. Таму вершы, змешчаныя тут, ствараюць анталогію сяброўскую, у двухмоўным слове; у яднаючай і ўзба-

гачваючай еднасці слова”, — падгуліла сваё пасляслоўе Тэрэса Яблонская. І крыху раней адзначыла: „Гэты адносна невялікі выбар песьняў як першая ластаўка на крэсавым патэтычным небе. Верым у тое, што чарговым выдавецкім ініцыятывам лёс будзе спрыяць і ў наступных (у прынцыпе падобных) кнігах апынуцца прозвішчы іншых яшчэ паэтаў, дзякуючы якіх прысутнасці атрымае Чытач больш поўны вобраз з’явы — лірычнага кавалка пагранічча: Беластоцчыны — краёчка Падляшша, і Гродзеншчыны — краёчка Беларусі”.

Райна Стэфанчук

Вікіпедыя існуе на розных мовах. Не так даўно яна з'явілася і на беларускай...

<http://be.wikipedia.org>

Пэўна, у свеце няма такой галіны ведаў, па якой бы не была выдадзена энцыклапедыя. І гэта добра — сціслы звод вызнанняў і паняццяў дазваляе кожнаму чалавеку паглыбіць свае веды ў тым ці іншым аспекце, альбо папросту пашырыць уласную эрудыцыю. Характэрнай асаблівасцю кожнай энцыклапедыі ёсць тое, што пішуць яе, як і мае быць, людзі дасведчаныя і прызнаныя супольнасцю ў гэтай дасведчанасці. Так было і, пэўна, так будзе. Але камп'ютэрны век унёс у складанне энцыклапедыі свае карэктывы, і цяпер практычна кожны, хто мае доступ да Інтэрнэту, можа зрабіць свой унёсак у стварэнне так званай Вольнай энцыклапедыі — Вікіпедыі, пакінуўшы на адпаведным сайце свой артыкул ці папросту нейкае ўдакладненне.

Вікіпедыя існуе на розных мовах. Не так даўно яна з'явілася і на беларускай. Зразумела, што артыкул, які ёсць на адной мове наўрад ці будзе існаваць у перакладзе на іншую. Хутчэй за ўсё наадварот, бо ўласціваасцю Вікіпедыі ёсць напісанне яе звычайнымі інтэрнэтнымі карыстальнікамі, а не калектывам дасведчаных аўтараў і перакладчыкаў. Ну а для таго, каб зазірнуць у беларускую Вікіпедыю, трэба набраць на сваім камп'ютэры адрас у Інтэрнэце <http://be.wikipedia.org>.

Калі хто-небудзь бачыў Вікіпедыю на іншых мовах, адразу адзначаць падабенства выяўлення, якое адкрываецца перад нашымі вачыма адразу на галоўнай старонцы сайта. У левым верхнім вугле своеасаблівы лагатып Вікіпедыі — шар, які складаецца з пазлаў-ведаў, і да заканчэння пабудовы якога засталася зусім нямнога. Галоўная старонка мае строгае афармленне без якіх-колечы ўпрыгожванняў. Дарэчы, такімі ў сваёй большасці ёсць звычай-

ныя друкаваныя энцыклапедыі, якія лічацца сапраўды сур'ёзнымі выданнямі. Ну і адразу ж пасярэдзіне выяўленне абвестка-адозва да кожнага, хто зайшоў на сайт беларускай Вікіпедыі ад распрацоўшчыкаў праекта. „Вікіпедыя — ня скончаны праект, яна ўвесь час пашыраецца і паляпшаецца, — указваюць яны. — Дапамагчы праекту можа кожны! Для гэтага ня трэба ніякай рэгістрацыі (хоць яна магчыма і пажадана для тых, хто збіраецца стала пісаць у Вікіпедыю). Ня трэба загружаць і ўсталёўваць ніякіх праграм. Кожны наведвальнік Вікіпедыі можа выправіць памылку ў існуючым артыкуле ці дадаць новыя звесткі, і нават напісаць новы артыкул самастойна. Ня трэба баяцца звышнавуковага слова «энцыклапедыя», удзельнічаць могуць усе, і не абавязкова для гэтага мець акадэмічныя веды”.

На галоўнай жа старонцы месціцца і даведчаная інфармацыя пра Вікіпедыю ў свеце. Так пазначаныя мовы, якія маюць больш за 100 000, 10 000 ці 1 000 „вікіпедных” артыкулаў. Праўда, незразумелым засталася непазначэнне сярод апошніх беларускай мовы, калі напачатку аўтары сайта сцвярджалі, што на беларускамоўным сайце больш за дзве тысячы артыкулаў. Таксама тут месціцца выйсці да іншых „вікі”-праектаў, такіх як Вікіслоўнік, Вікінавіны альбо Вікіцытатнік.

З левага боку галоўнай старонкі знаходзіцца рубрыка сайта. Менавіта праз іх ёсць магчымаць прачытаць той ці іншы патрэбны артыкул, альбо самому паўдзельнічаць у напісанні Вольнай энцыклапедыі. На адпаведных старонках, такіх як „Суполка” ці „Дапамога”, тлумачыцца якім чынам гэта можна зрабіць.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

Беларуская жаночая дружына па настольным тэнісе — Вікторыя і Вераніка Паўловіч і Тацяна Кастраміна сталі бронзавымі прызёркамі першынства свету...

Беларусь, беларусы...

Небывалая вышыня

Беларуская жаночая дружына па настольным тэнісе дасягнула найвышэйшага выніку ў сваёй гісторыі. Нашы дзяўчаты — сёстры Вікторыя і Вераніка Паўловіч і Тацяна Кастраміна сталі бронзавымі прызёркамі камандавага першынства свету. Пра ўдалы старт у нямецкім Брэме не была гаворка ў мінулым нумары. У заключным матчы групавага турніру беларускі перамаглі чэшак і занялі другое месца ў квінтэце ўслед за кітайкамі. Пра ровень канкурэнцыі можа сведчыць той факт, што ў 12 мацнейшых не здолелі трапіць такія грозныя каманды як Румынія (чэмпіён Еўропы) і Расія. Цікава, што ў змаганні за выхад у чвэрцьфінал лёсаванне зноў звяло беларусак з Чэхіяй. І наша зборная зноў пацвердзіла сваю перавагу. А на наступнай стадыі нашы „настольніцы” здзейснілі сапраўдную сенсацыю, адолеўшы Паўднёвую Карэю (3:1). Сам факт, што ў паўфінал з Еўропы ніхто, акрамя Беларусі, не здолеў выйсці, сведчыць пра многае. За выхад у фінал беларускі прагназавана саступілі пераможным кітайкам (0:3), якія сталі ўрэшце 16-ы раз чэмпіёнкамі свету. Разам з беларускамі бронзу атрымалі японкі, якія саступілі Ганконгу (2:3). Падзел трэцяга месца пры 68-мі камандах удзельніцах з усёй планеты — ашаламляльны поспех і небывалая вышыня айчынных тэнісістак.

А вось нашы майстры-мужчыны, якія бліскуча пачалі „за здравіе” і пасля перамогі ў трэцім туры над Славацчынай (3:2) былі лідэрамі групы, але пазней надламаліся. Вельмі моцна на выступе адбілася адсутнасць Яўгена Шчацініна, гульца

міжнароднага роўню. Дзве паразы ад Грэцыі (2:3) і Тайбэю (0:3) адкінулі нас за борт плэй-оф. Потым беларусы саступілі яшчэ Нідэрландам (2:3). А ў выніку занялі 22-е месца (пры 107 удзельніках турніру).

А ў Маскве прайшло першынство Еўропы па барацьбе. Ад выступу на ім беларусаў чакалі куды большага. У агульнакамандавым першынстве Беларусь з трыма медалямі заняла 10-е месца. Сярод жанчын у вольнай барацьбе вызначылася маладая Ірына Цыркевіч, якая дасягнула бронзы ў вагавай катэгорыі да 67 кг. Больш дасведчаныя і тытулаваныя Марына Маркевіч, Вольга Хілько, Васіліса Марзалюк, Марыя Ягорава вышэй пятага-восьмага месца прабіцца не змаглі. У мужчын лепшага выніку дасягнуў барэц грэка-рымскага стылю Алег Міхаловіч (вага да 74 кг). Гродзенец здабыў чатыры перамогі і саступіў толькі ў фінале. Гэта ўжо другі такі поспех Міхаловіча ў кар’еры. Таксама срэбны медаль у вольнай барацьбе ўзяў прадстаўнік Беларусі Альберт Батыраў (катэгорыя да 66 кг).

Днямі ў польскім Влadyславе пад Гданьскам пачаўся чэмпіянат свету па цяжкай атлетыцы. Пачатак прадстаўнічага турніру прынес Беларусі два малыя і адзін вялікі залатыя медалі — Віталь Дзербянеў быў мацнейшым у рыўку, штуршку і двухбор’і (вагавая катэгорыя да 56 кг).

А галоўнай спартовай падзеяй траўня стане чэмпіянат свету па хакеі, які пройдзе ў сталіцы Латвіі Рызе. Напярэдадні беларуская дружына ў Мінску ў таварыскай гульні перамагла Канаду з лікам 4:3. Гэта першая ў гісторыі вікторыя нашых хакеістаў над „кляновымі лістамі”.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

У Таварыстве беларускай культуры ў Літве 29 красавіка адбылася імпрэза, прысвечаная 20 гадавіне чарнобыльскай аварыі. З гэтай нагоды, акрамя выступленняў, быў паказаны фільм пра пікет, зняты сіламі ТБК на Вялікай вуліцы, каля табліцы Ф. Скарыны ў 1997 годзе, дзе было шмат выступоўцаў і плакатаў, што абвінавачвалі ўлады ў бяздзейнасці пры вырашэнні чарнобыльскай праблемы. Мала палешала і сёння.

Людзі ўважліва праслухалі паведамленне пра жыццё і творчасць вядомай беларускай патрыёткі ў эміграцыі Валянціны Пашкевіч, якую даслала нам спадарыня Раіса Жук-Грышкевіч. Ніна Эванс распавяла пра жыццё ў Англіі, а сям’я Акуневічаў пра турыстычнае падарожжа па Італіі.

Пра складанае палітычнае становішча ў Беларусі, пра рэпрэсіі рэжыму супраць дэмакратычных сіл, у тым ліку сям’і Сіўчыка і многіх другіх, у нашай Бацькаўшчыне распавялі Андрусь Старавойтаў і старшыня ТБК.

Па ініцыятыве сходу была аднадумна прынята заява, якую публікуем ніжэй.

Хведар НЮНЬКА

20-я ўгодкі Чарнобыля

Заява

Існуючы рэжым у Беларусі на чале з Аляксандрам Лукашэнкам праводзіць палітыку скіраваную на дэзінфармацыю і запалохванне насельніцтва, на ліквідацыю беларускай

мовы, фальсіфікацыю гісторыі і русіфікацыю культуры.

Мірныя дэманстрацыі падчас Дня Волі і Чарнобыльскага шляху прывялі да масавых рэпрэсіяў. Людзей збіваюць, арыштоўваюць і звальня-

юць з працы толькі за тое, што іх погляды не супадаюць з палітыкай рэжыму.

Ліквідуецца беларускія арганізацыі, у тым ліку Саюз беларускіх пісьменнікаў, зачыняюцца беларускія школы. Ліцэй імя Якуба Коласа вымушаны займацца ў падпольных умовах, а Еўрапейскі гуманітарны універсітэт з’ехаць за межы Беларусі.

Улады праводзяць ідэалагічную апрацоўку беларускай моладзі каб выхаваць з іх манкуртаў а не патрыётаў сваёй Радзімы.

Апошнія арышты Аляксандра Казуліна, Аляксандра Мілінкевіча, кіраўнікоў беларускіх партыяў і арганізацый ды суд над імі паказваюць, што ўлады, нягледзячы на пратэсты дэмакратычнай супольнасці свету, не спыняюць тэрору супраць свайго народа.

Мы выказваем рашучы пратэст супраць антыбеларускай палітыкі рэжыму і патрабуем спыніць праслед ды неадкладна вызваліць з турмаў усіх беларускіх патрыётаў.

Прынята на агульным сходзе сяброў Таварыства беларускай культуры ў Літве.

Вільня, 29 красавіка 2006 года

Плютычы будавалі новы лад

Успаміны Івана ПАРФЕНЮКА з Плютыч, народжанага ў 1925 г.

Да прыходу саветаў у 1939 годзе нейкая партыя ў нас дзейнічала, кіравала ёю, бадай, Сэмпалоўская з Варшавы. У нашай вёсцы саветам прывітальнай брамы не стаўлялі, але так цешыліся, што свае хлопцы. І зараз у нас людзі сталі хрыстацца новым парадкам. У каго не было парадачнай хаты, той пісаў на таго, што такую хату меў, каб яго ў Сібір забраць. Некаторых вывезлі, у тым ліку і новых іегавістаў, якія нядаўна перахрысціліся. Хутка саветы сарганізавалі ў Плютычах калгас, у які запісаліся амаль усе жыхары вёскі; мо толькі з пятнаццаць гаспадароў у калгас не ўступіла. Камітэт прыслаў агранома, нейкага жыда, які гаварыў дзе што сеяць і садзіць, і відаць было, што ён гэтай справы не ведаў. А калі настаў немец, то той калгас раскідаўся.

Саветы вывезлі майго дзядзьку, ён трапіў у горад Чымкент на поўдні Казахстана. Тут пакінуў жонку з дзвюма дочкамі і сынам, а там з нейкай украінкай ажаніўся і добра яму там жылося. Калі насталі немцы, у яго жонкі стаў жыць савецкі камандзір Яжоў, які не пайшоў за фронтам. І ён тут стаў гуляць, пераступаць дарогу людзям. Адзін наш чалавек далажыў на яго немцам з Лысых, яны прабавалі яго злавіць і той савет стаў баяцца. А тыя немцы былі вельмі людскія. Адзін прыходзіў да нас, пакідаў ружжо, пераапранаўся ў маю вопратку і так хадзіў на забавы. Той савет аднойчы хацеў застрэліць аднаго немца, што прыйшоў у Плютычы купіць яек, але не трапіў. Зараз прыехалі немцы, акружылі нашу вёску. Нас ахапіла трывога, бо гэта было пасля расстрэлу Райска, але той, да якога савет страляў, заступіўся за нас і немцы нас пакінулі. А таго савета злавілі мясцовыя людзі і аддалі яго немцам. Немцы зараз яго застрэлілі, забілі таксама тую жанчыну, у якой ён быў жыві. Асталіся яе дзе-

Сучасная хата ў Плютычах і (ніжэй) склад часоў будаўніцтва сацыялізму

ці, дочкам было дванаццаць і трынаццаць гадоў, а сыну восемнаццаць.

Пасля вайны хадзілі ў нас агітары, якія намаўлялі нашых вясцоўцаў ехаць у Савецкі Саюз. Паехала і тая асірацелая радня; спярша заехалі яны на Украіну, дзе ад іх усё забралі і яны пасля падаліся да свайго бацькі. Бацька папракнуў іх за прыезд, сказаўшы, што сам хацеў вяртацца ў Плютычы. Той яго сын ажаніўся там з адной казашкай, але неўзабаве яе кінуў і ажаніўся з іншай. І, відаць, тая пакінутая намоўла сваіх калег, каб яму адпомсцілі; яны ўсадзілі яго нос у сухі стэпавы пясок і так ён задушыўся.

Пасля вайны ў нас зноў сталі арганізаваць калгас, які пачаў дзейнасць у 1950 годзе. Я ўступіў два гады пазней і нават на канец стаў бры-

гадзірам, бо крыху пільнаваў парадку. Шмат тых, што першымі запісаліся, мелі левыя рукі да працы. Калі я ўступаў у калгас, у мяне было назапашана крыху добра і гэта дазваляла мне сяк-так трымацца. Бо ў калгасе ўсё лета робіш, а каровы няма з чаго ўтрымаць: за працадзень давалі два кілаграмы збожжа і крыху саломы. А тыя, што раней намаўлялі запісвацца ў калгас, пасля прыязджалі і цікавалі, да чаго прычэпіцца, чакалі даносаў на нас.

У 1953 годзе пабудавалі абору за вёскай, у той жа час паставілі і склад. Каб іх паставіць, мы з суседам усю зіму цэгля вазілі; і ніхто за гэта нават дзякуй пасля не сказаў. Стаіць там і свінарнік, але яго паставілі пазней, бадай як Плютычы падпарадкавалі Дабромілю. У абору

трымалі кароў, свіней, коней, авчак. У тым жа комплексе быў і пашавы адсек, дзе рэзалі сечку і малолі ў млынку муку на корм. Каля абору быў дол, дзе трымалі сілас з бураковых лістоў. У складзе трымалі збожжа, знізу і вышэй. Калісь абстрыглі больш трыццаці авчак, воўну сабралі ў мяшкі і на сам верх складу занеслі. Праз пару дзён хачелі яе прадаць. Пад'ехалі фурай пад склад, скідаем тыя мяшкі, а ў іх сена...

Пасадзіў калгас два гектары буракоў. Зарабілі за іх 32 тысячы златаў. І ўжо нам прысылаюць загад купляць самаход „Люблін”, акурат за тыя 32 тысячы. А нам нічога не астаецца, нават абутку няма за што купіць і мы абураліся такой здзелкай. То за гэта нам ад тых грошай аставілі толькі 11 тысяч. Жанчыне, якая адбірала салому з малацілкі, выбіла вока і яна за гэта не атрымала ніякай кампенсацыі. І калі настаў Гамулка, то я першы выпісаўся з таго калгаса. Зараз старшынства паехала ў камітэт на мяне скардзіцца, але ўжо там нічога не дабілася.

І як вярнулі мне зямлю, то я тады і хату пабудаваў, і машыны купіў; у калгасе я гэтага не меў бы. Спачатку купіў касілку і за сезон вярнуў грошы, якія на яе патраціў, яшчэ і зарабіў. Пасля малацілку купіў, якая таксама прыносіла мне даход.

Як распусцілі калгас то прыехаў ліквідатар, казаў што ўсё прадаць і з намі разлічыцца. Ён прадаў калгасную маёмасць, а мы нічога не атрымалі, ніхто нічога нам нават пра яе не сказаў. Частку таго, што асталася ад нашага калгаса, забраў калгас у Дабромілі; яны наша дабро прадаюць і разжываюцца. Нехта, без нашага ведама, пару гадоў таму 60 гектараў нашай паслякалгаснай зямлі за вёскай купіў, і будынкі. Мы хацелі даведацца, як гэта сталася, напісалі пра гэта былі ў гміну, яшчэ пры папярэднім войце, і ніякага адказу не атрымалі.

Запісаў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

Старыя дубы ў наваколлі Белавежы

У Старой Белавежы павольна памірае каралеўская сям'я дубоў. Толькі на некалькіх, з усіх 23, штогод ёсць лісце. У чэрвені 2005 года зваліўся магутны, у некалькі тон стары дуб.

Гістарычна-прыродазнаўчая сцяжына „Шлях каралеўскіх дубоў”, заснаваная Яцкам Высмулкам, вельмі запушчаная. Шматвяковыя дубы, якія некалі выраслі на адкрытай прасторы, цяпер заглушвае гушчар дрэў з самасею. Старыя калосы пачалі паміраць з недахопу святла і вады, якую выпівае гушчар з хваёвых і ліставых дрэў.

Навукоўцы прапануюць як найхутчэй каля каралеўскіх дубоў высечы маладыя елкі, грабы і бярозы. Рабіць гэта паступова на працягу года, каб яны лёгка перанеслі тэрмічны шок. У кроны жывых яшчэ дубоў урастаюць перш-наперш елкі. Да таго яшчэ апошнім часам былі сухія леты і дубам стала замала вільгаці.

Дубы гэтыя маюць свае некалькі сочень гадоў. А на старасць нічога не парадзіш, нічога вечнага няма ў прыродзе. З году ў год губляюць сухія тоўстыя галіны, паражняюць-

тлеюць і трэба з гэтым пагадзіцца, натуре не пераможам.

Пяць гадоў таму некаторым каралеўскім дубам адсеклі сухія галіны. Цяпер яны страшаць ампутаванымі куксамі тоўстых галін, трацяць статыку і звальваюцца ад віхру.

Усё ж цікавае гэтае месца са зборшчам вялікіх жывых, паміраючых і мёртвых легендарных калосаў. Яно — адзінае такое ва ўсёй Еўропе. Тут, у Старой Белавежы, дубы-каралі цешаць нас сваёй спакойнай прысутнасцю, прыгажосцю і магутнасцю.

Асабліва прыгожыя дубы — помнікі прыроды — знаходзяцца ў лясах Белавежскай пушчы на

тэрыторыі Нараўчанскай гміны. Дубовыя гайкі варожаць вока ў Свінароях, каля Крыніцы, Капітаншчыны, Альхоўкі, Пераходаў і ў Гнільцы.

Стройныя вяковыя дубы-волаты можна сустрэць ва ўрочышчы Вілы, там дзе прытокі Брашча ды Гвозьня ўліваюцца ў раку Нараўку.

Прыгожае дрэва з гэтага шляхетнага гатунку ліставых можна ўбачыць каля царквы ў Нараўцы, ля дарогі каля чыгуначнага вакзала ў Плянце.

Дубы — помнікі прыроды — растуць у Гайнаўцы па гарадскіх вуліцах, між іншым, Белавежскай, Паркавай, Пільсудскага, 3 Мая і Дзевятоўскага. (МОХ)

Ніва
ТЫДНІК БЕЛАРУСА У ПОЛШЧЫ

PL ISSN 0546-1960
NR INDEKSU 366714

Наклад: 1 700 egz.

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.

Старшыня: Яўген Вапа.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2,
ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.

Internet: <http://niva.iig.pl/>

E-mail: redakcja@niva.iig.pl

Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.

Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.

Сакратар рэд.: Аляксандр Максімоў.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шафран-Асташэвіч.

Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая.

Друкарня: „Orthdruk”, Białystok.

Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

Prenumerata: 1. Termin wpłat na prenumeratę na III kwartał 2006 r. upływa 5 czerwca 2006 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na III kwartał 2006 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 120,00; pocztą lotniczą Europa — 133,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 147,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 6812401053111100000430494.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,50 zł, a kwartalnie — 45,50 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą: kraje europejskie — 5,00 (kwart. — 65,00), kraje pozaeuropejskie — 5,20 (kwart. — 67,60). Pocztą priorytetową: kraje europejskie — 6,00 (kwart. 78,00), Ameryka Półn., Afryka — 6,70 (kwart. — 87,10), Ameryka Połud. i Środk., Azja — 7,80 (kwart. — 101,40), Australia — 10,00 (kwart. — 130,00). Wpłaty: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, BPH PBK SA O/Białystok 77 1060 0076 0000 4011 5001 5504.

Анатоль ПАРЭМБСКИ

*Бы ў вянку
стаяла вёска*

Бы ў вянку стаяла вёска
З простаі вуліцай адной.
У канцы вёскі была ростань,
Што давала думу ёй.

Памяркоўныя там людзі,
Дружныя нібы жыды;
Калі штось каму не выйдзе,
Не дапусцяць да бяды.

Мужыкі жылі багата,
Закаханыя ў зямлі,
Працавалі часам у свята,
Дагадзіць каб для раллі.

Брук ляжыць праз цэлу вёску,
Стаяць лаўкі пры платах,
А на іх пляткуюць бабы
Аб каханні, аб сватах.

Жыццё ў вёсцы бушавала,
Як у вулі вясной,
І дзяцей было нямала,
Маладзёжы цэлы рой.

Колькі стройных хлопцаў у вёсцы
І прыгожанькіх дзяўчат,
Колькі плётак, слоў нязносных,
Колькі спытак, добрых рад!

Як вяселле — усе гуляюць,
Як хрысціны — усе п'юць
І другога зноў чакаюць,
А хрысцін цярпліва ждуць.

Колькі радасці было тут,
Не хватае ўспамін.
Вёсцы надышла „капота”,
Замірае і амін...

Людзі ў свет пайшлі за працай,
А старыя — у пясок.
На палатках ураджайных
Бог засеівае лясок.

Пры дзвюх рэчках у даліне
Былых радасных сялян
Была вёска, а ўжо гіне.
І не будзе ўжо Дублян.

Невялікую рачулку
Называлі Прынявец.
Ад гасцінца і на Свіслач
Весь Дубляны і канец.

Далей не вядзе дарога —
Калі пойдзеш — згубіш бот.
Ля Нічыпара парога
Зрабіць мусіш паварот.

Ой, Дубляны, вы, Дубляны,
Як было вас не любіць!
І калі ў той бок не гляну —
Толькі сэрца зашчыміць.

10.04.2006 г.

Родныя краявіды

Быў такі вятрак каля Войнаўкі

Фота УЛАДЗІСЛАВА ЗАВАДСКАГА

	1			2	
		3			
	4	5		6	
7			8	9	
				10	

Адгаданка

1. горад з Вавелем, 2. імя Артымовіч, 3. Уладзімір, беларускі паэт, аўтар паэмы „Уяўленне” (1900-1933), 4. Іаган Вольфганг, нямецкі паэт, аўтар паэмы „Фауст” (1749-1832), 5. вялікая звязка, напр. саломы, 6. Лазар, полацкі ювелір, які стварыў крыж Ефрасінні Полацкай, 7. манах. 8. рэчыва з тлушчу і шчолачы для мыцця, 9. хімічны элемент н-р 53, 10. сталічны горад на беразе Каспійскага мора. (ш)

Адгаданыя словы запісаць у вызначаныя дарожкі, пачынаючы ад по-

ля з лічбай. У светлых палях атрымаецца рашэнне — фразеалагічны тэрмін.

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя рашэнні, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 14 нумара

Труба, Швед, суша, дзеці, гімн, шаль, аўцабык, Ік, шум, Хань, Хам, „Гаянэ”, Гаіці, паліца, блыха.

Рашэнне: **У галаве шуміць-шуміць, а ў кішэнях ціха-ціха..**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лукашу Пацэвічу** з Беластока і **Казіміру Радожку** са Свебадзіцаў.

14.05 – 20.05

Баран (21.03. — 19.04.) Маеш шанц пражыць вялікае і палымнае каханне. Твае амбіцыі могуць быць суворы ацэненыя найбліжэйшымі. Калі засур’ёзна прынеш да сэрца іх словы, не ўдасца зрэалізаваць ніводнага з тваіх намераў.

Бык (20.04. — 20.05.) У амурах можа цябе згубіць лішняе самаўпэўненасць. Развінеш свае мастацкія таленты; рамантычнасць і ўражлівасць на красу. Частыя падарожжы, шматлікія кампанейскія сустрэчы, новыя знаёмствы. Можаш узяць невялікі крэдыт.

Блізняты (21.05. — 21.06.) Ідэальны момант на падарожжы, асабліва службовыя. Не давярай тым, хто схільны мінацца з праўдай. Могуць цябе выкарыстаць ці ашукаць. Калі маеш праблемы з пячонкай, ідзі хутчэй да лекара, сядзь на дыету.

Рак (22.06. — 22.07.) Да 16.05. вырашай складаныя праблемы. Сканцэнтруйся на адной справе, дзейнічай рашуча; дасягнеш таго, на чым табе залежыць здаўна. Можаш заваяваць нават сэрца шэфа. Падтрымка сяброў.

Леў (23.07. — 22.08.) Калі хочацца табе ў водпуск, бяры выхадныя і едзь нават за мяжу. Можаш сустрэцца з далёкімі сваякамі. Можа балець табе галава з-за стрэсаў і лішняй натугі на працы.

Дзева (23.08. — 22.09.) Можаш мець праблемы з памяццю і канцэнтрацыяй; лепш не выбірайся ў падарожжа на аўто. Вялікія тэмпы жыцця, ледзь перадыхнеш. Нават у ложку. Не здзівіся, калі атрымаеш спадчыну ці дарагі падарунак.

Шалі (23.09. — 22.10.) З 18.05. могуць цябе сустрэць сітуацыі, якія цябе збянтэжаць. Кіруючыся непатрэбным сорамам ці асцярожнасцю можаш шмат страціць. Магчымы стрэс; не рабі рэчаў не па тваёй натуре. Трымайся за кішэнь.

Скарпіён (23.10. — 21.11.) У поўні Месяца можа табе не пашываваць у планах; будзеш прымушаны кінучь намер, да якога даўно збіраўся. Мусіш дастасавацца да акалічнасцей, на якія не быў падрыхтаваны. Скарпіёны з 4-9.11. могуць разлічваць на трывалае партнёрства з раману.

Стралец (22.11. — 21.12.) Глядзі праз пальцы на ўсе абацанні свайго шэфа. Магчымыя канфлікты з бацькамі. Не ўваходзь у дыскусіі, якія непатрэбна выведучь цябе з нерваў. Добры кантакт з далейшымі сваякамі.

Казярог (22.12. — 19.01.) Паслабленне сілы і баявітасці; не парывайся на штосьці, што перарастае твае магчымасці. Але не паддавайся — што цябе не заб’е, тое ўзмоцніць. Неблагая інтэлектуальная форма.

Вадалей (20.01. — 18.02.) Інтуіцыя ў прафесійных справах. На пачатку тыдня рэалізуй усе сапраўды важныя планы. Некаторыя справы высветляцца амаль спантанна, без высілку. Дагаворыцца з сям’ёй, асабліва з бацькамі, з якім не заўсёды ўмеў ты дагаварыцца ў апошні час.

Рыбы (19.02. — 20.03.) Радасць і задавальненне з жыцця. Прападучь усе канфлікты, а ў прыватным жыцці будзе большае зразуменне і спакуванне. 14-17.05. можаш наадварот зразумець блізкіх, з-за чаго можаш з імі ўвогуле не дагаварыцца. Атрымаеш належныя грошы, можаш выйграць у латарэю.

Агата Арлянская